

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра підприємництва, торгівлі та прикладної економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ І КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА РИНКУ

Виконав: студент 4 курсу, Групи ПТБД(з)-41
Спеціальності 076 Підприємництво та торгівля

Казюк Анастасія Зіновіївна

Науковий керівник: к.е.н., доц.

доцент кафедри підприємництва, торгівлі та
прикладної економіки

Стефінін Володимир Володимирович

Рецензент : к.е.н., доцент, доцент кафедри
менеджменту і маркетингу **Гринів Л.В.**

Івано-Франківськ, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВИТРАТИ» НА ПІДПРИЄМСТВІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА РИНКУ	6
1.1. Економічна сутність витрат підприємства	6
1.2. Підходи до класифікації витрат	14
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ	30
2.1. Господарсько-економічна характеристика підприємства ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»	30
2.2. Економічний зміст, принципи та методи планування витрат на підприємстві	37
2.3. Технології та програмні засоби планування витрат на підприємстві	45
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА РИНКУ	60
3.1. Внутрішньогосподарський контроль витрат діяльності в системі управління підприємством	60
3.2. Шляхи оптимізації контролю витрат операційної діяльності підприємства	66
ВИСНОВОК	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79

ВСТУП

Актуальність теми. Орієнтація країни на євроінтеграцію, а також орієнтація країни на ринкові умови, пов'язані з менеджментом, призвели до зростання попиту на організацію існуючої системи планування та управління витратами виробничого підприємства. Як наслідок, наукові досягнення стають значущими у підвищенні ефективності реагування на зміни навколишнього середовища та пошуку нових ідей, методів і концепцій. В умовах невизначеності економічної ситуації в країні, ускладнення фінансово-економічних зв'язків успішного розвитку можуть досягти лише підприємства, для яких функція планування та контролю витрат є суттєвою складовою управління ними.

Через різноманітність витрат, які зазнає кожна компанія, дуже важливо їх визнавати, щоб належним чином функціонувати в рамках системи витрат. Точна класифікація витрат дає можливість для прогнозування, планування, розподілу, правильного обліку та оптимального рівня своєчасного контролю. Організація витрат відповідно до функції класифікації призначена для вирішення різноманітних проблем управління. Значну роль відіграє система ефективної організації інформації про витрати підприємства, яка дозволяє ідентифікувати вид витрат і порядок їх оплати конкретними об'єктами управління.

Сьогодні класифікація витрат використовується не тільки для точного розрахунку собівартості продукції та політики ціноутворення, але й для ефективного управління витратами з метою досягнення стратегічних і тактичних цілей компанії. У результаті необхідна система класифікації витрат, яка враховує тактичні та стратегічні цілі компанії. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Протиріччя навколо вивчення фундаментальної природи та класифікації витрат підприємницької діяльності помітні в дослідженнях таких вчених і практиків, як Ф. Бутинець, Н. Гуріна, О. Коба, Н. Костецька,

О. Крушельницька, Т. Остапенко, Л. Пархоменко, Н. Радіонова, В. Фостолович, Ж. Ющак, А. Ясінська та ін.

Крім того, враховуючи інформацію в їх наукових працях, було відмічено, що наявні результати досліджень науковців та фахівців у цій галузі є значними та заслуговують особливої уваги, але потребують додаткових та модернізованих досліджень.

Ефективне планування витрат на підприємстві є ключовим для успішного управління його фінансовою спроможністю та стабільністю. Планування витрат сприяє зменшенню невизначеності та знижує ризик виробництва, воно також забезпечує бюджет і план витрат.

Крім того, сучасне бізнес-середовище вимагає постійного вдосконалення системи планування витрат. Сьогодні компаніям важко підтримувати якість своїх продуктів і послуг, зростаюча конкуренція, зростаючий попит на них, швидкий розвиток технологій і постійні зміни в законодавстві.

Метою роботи є удосконалення системи планування і контролю витрат на підприємстві з метою підвищення його конкурентоспроможності.

Об'єктом дослідження є система планування і контролю витрат на підприємстві.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти планування і контролю витрат на підприємстві з метою їх удосконалення.

Враховуючи до уваги мету даного дослідження, **завданнями роботи** є:

- дослідити економічну сутність витрат підприємства;
- визначити основні підходи до класифікації витрат;
- провести характеристику господарсько-економічної діяльності підприємства;
- дослідити економічний зміст, принципи та методи планування і контролю витрат на підприємстві;
- вивчити технології та програмні засоби планування витрат на підприємстві;
- розглянути систему внутрішньогосподарського контролю витрат

діяльності в системі управління підприємством;

- визначити шляхи оптимізації контролю витрат операційної діяльності підприємства.

Для виконання кваліфікаційної роботи були використані такі **методи дослідження**: аналіз теоретичних основ проблеми та літератури з даної теми; оцінка експертів, аналіз статистичних даних.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, та висновків, містить 84 сторінки 10 рисунків та 8 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВИТРАТИ» НА ПІДПРИЄМСТВІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА РИНКУ

1.1. Економічна сутність витрат підприємства

Під час господарської діяльності кожна компанія використовує наявні ресурси, які потім перетворюються на споживані товари та послуги для споживача. Це призводить до того, що підприємство несе необхідні витрати, важливі для ефективності підприємства.

Як наслідок, існує внутрішня необхідність дослідити поняття «витрати» з точки зору як теорії, так і практики управління.

Важливо визнати, що в економічній літературі немає єдиної думки щодо визначення терміну «вартість». Вчені різних наукових галузей багатьох країн світу по-різному підходять до розуміння змісту поняття. Зокрема, більшість науковців вважає витрати найважливішими економічними показниками, ці показники в цілому відображають фінансові витрати бізнесу на виробництво товарів і послуг [8, 16].

Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. визнають, що витрати є засобом вираження абсолютної вартості ресурсів, які використовуються та споживаються під час виробництва товарів підприємства та досягнення ним наміченої мети.

Науковець Череп А.В. вважає, що витрати – це зменшення обсягу матеріальних цінностей і коштів, яке відбувається в процесі свідомої діяльності; це зменшення питомих ресурсів під час фізичних процесів.

Вважається, що витрати є економічним показником роботи підприємства, який описує загальну вартість процесу [11]. Витрати – це витрати ресурсів, які будуть використані в майбутньому для отримання прибутку або досягнення інших цілей організації. Витрати, пов'язані з цим процесом, – це витрати

матеріалів і праці, необхідні для виробництва конкретного продукту чи послуги. Економія коштів є одним із найважливіших чинників підвищення ефективності діяльності компанії [44].

Незважаючи на різноманіття думок щодо економічного значення терміна «витрати», його можна розділити на дві великі категорії – трактування витрат відповідно до економічної теорії та бухгалтерського обліку, які суттєво відрізняються одна від одної (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до трактування економічної сутності витрат

Автори	Визначення економічної сутності витрат
1	2
Трактування сутності витрат з точки зору економічної теорії	
В.В. Говдя, Ж.В. Дегальцева	Витрати на виробництво продукції складаються з видатків, пов'язаних з використанням у процесі виробництва продукції (робіт, послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, нематеріальних активів, трудових ресурсів, а також інших видатків на її виробництво
П.С. Мазаєва	Витрати – це трата енергії і тільки енергії, у тому числі інтелектуальної і фізичної енергії людини. На практиці ці витрати виявляються у вигляді цілеспрямованого й упорядкованого руху і використання деяких обмежених ресурсів: капіталовкладень, основних і оборотних фондів, природних багатств
М.Г. Грещак, О.С. Коцюба	Обсяг використаних ресурсів у грошовому вимірюванні для досягнення певної мети – це витрати підприємства
Е. Майер	Під витратами розуміє грошове вимірювання суми видатків, що використовуються з певною метою
А.Г. Підгорна,	Витрати – найбільш невизначене слово в управлінні, яке визначається сумою видатків, зазначених підприємством на момент придбання товарів або послуг
Г.О. Партин, Р.І. Задерецька	Під витратами розуміють спожиті ресурси або гроші, які треба заплатити за товари та послуги
Ю.С. Цал-Цалко	Сукупні витрати живої та уречевленої праці на виробництво продукції становлять витрати господарської діяльності суб'єктів підприємництва
Трактування сутності витрат з точки зору бухгалтерського обліку	
П(С)БО № 16 «Витрати»	Витратами визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення власного капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
В.П. Савчук	Затрати (видатки, витрати) це зменшення активів або збільшення зобов'язань (пасивів), або поєднання того чи іншого у зв'язку з виробництвом і постачанням товарів у рамках діяльності підприємства

Продовження таблиці 1.1.

1	2
Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук	Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками)
Г.М. Колісник	Витрати – це відтік або інше використання активів і (або) виникнення кредиторської заборгованості в результаті відвантаження або виробництва товарів, надання послуг або здійснення інших операцій, які є основою діяльності господарюючого суб’єкту
С.Ф. Голов	Витрати – це спожиті затрати, тобто збільшення зобов’язань чи зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу (фінансового результату) звітного періоду

Як і очікувалося, запропоновані визначення з точки зору економічної теорії більш повно описують фактичний економічний зміст категорії «витрати», а з точки зору бухгалтерського обліку економічні наслідки витрат після завершення виробничого процесу.

З грошової точки зору витрати вважаються вартістю ресурсів або грошей, необхідних для придбання товарів і послуг. Вони служать засобом вимірювання вартості життя і праці в товарах (продуктах, послугах).

Очевидно, що в наукових роботах та законодавчих актах термін «витрати» трактується по-різному, що свідчить про відсутність єдиного консенсусу серед науковців щодо цього терміну.

Розглянемо фундаментальне поняття «витрати» за такими підходами: ресурсовиробничий, грошово-фінансовий, економічний, бухгалтерський, маркетинговий, нормативно-правовий. Однак, навіть за єдиного підходу до тлумачення, поняття «витрати» все одно відрізняється, але має з ним спільну складову.

Отже, витрати – це всі ресурси та виробничі фактори, які потребують обліку, вони виражаються в грошовій оцінці, а також вони використовуються в процесі господарської діяльності з метою отримання фінансового результату та прийняття бізнес-рішень, усе це є внутрішнім для компанії[27].

Задokumentувавши складові поняття «витрати» в усіх підходах, створимо схему, яка описує це поняття (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Сутність поняття «витрати» з урахуванням різних підходів[4]

Порівнюючи визначення в П(С)БО з Міжнародним стандартом фінансової звітності, стає очевидним, що вони схожі, оскільки визначення бухгалтерського обліку в Україні було взято з міжнародних документів. Незважаючи на відсутність окремого міжнародного стандарту, який описує процес бухгалтерського обліку та вартість капіталу, кожен аспект описаний окремо в МСФЗ 2, 16, 19 і 23.

Багато вчених-бухгалтерів використовують термін «собівартість», який визначено в ПСБО 16 та НПБО 1 [13; 20; 30]. При маркетинговому підході витрати визнаються внутрішньою складовою, що впливає на ціну, при аналітичному підході витрати визнаються складовою, необхідною для аналізу.

З точки зору управлінського підходу витрати є суттєвими для системи управління підприємством.

Теоретичні основи процесу формування інформації про витрати підприємства в бухгалтерському обліку та оприлюднення її у фінансовій звітності, визнання витрат та їх склад регулюються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 16 «Міжнародний бухгалтерський облік» [5; 22].

НП(С)БО Положення про бухгалтерський облік № 16 собівартістю звітного періоду вважається або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), це робиться тому, що собівартість може бути точно оцінена [5].

Виробництво товарів зумовлює певні витрати, які складають собівартість. Крім того, підприємства повинні оплачувати низку витрат, які компенсуються за рахунок інших ресурсів (прибуток, цільові кошти, цільові фінанси та цільові доходи, державний бюджет тощо).

Виражені у вигляді грошових витрат витрати на виробництво і виручка від продукції вважаються її собівартістю. У випадках, коли існують різні типи економічного розвитку, собівартість продукції є найбільш значущою виробничо-господарською діяльністю корпорацій. Визначення цього показника необхідно для різних цілей [18]:

- зрозуміти ступінь оцінки створених витрат;
- визначити доцільність виробництва продукту та окремих його варіантів;
- здійснити внутрішній облік витрат;
- визначити ресурси, які можна спрямувати на зниження витрат виробництва;
- визначити ціни, які можна продати;
- розраховувати національний дохід по державах;
- пояснювати, чому виправдані рішення щодо впровадження нової продукції та зняття старої з виробництва.

Дослідження витрат, пов'язаних з виробництвом загальної продукції, базується на таких принципах:

- послідовність методологічного підходу, який використовується для обліку витрат на виробництво та розрахунку собівартості продукції протягом одного року;
- витрати правильно віднесено до звітного періоду;
- різниця між поточними і капітальними видатками.

Процес обліку витрат і розробка методики калькулювання собівартості продукції документується в Обліковій політиці організації, яка повинна вестися протягом року.

Витрати підприємства – це витрати, необхідні для забезпечення функціонування та зростання підприємства. Ці витрати можуть включати виплату заробітної плати працівникам, закупівлю сировини, оренду приміщення, витрати на виробництво та технічне обслуговування та інші пов'язані з цим витрати.

Основна мета будь-якої компанії – отримання прибутку. Обсяг прибутку визначається витратами виробництва і попитом на вироблену продукцію. Як наслідок, рівень виробничих витрат має вирішальне значення для ефективного управління компанією.

Процес виробництва є безперервним, внаслідок чого його здійснення завжди залежить від праці та засобів виробництва, вираженням яких є суспільні витрати виробництва, витрати праці та ціна продукції.

До витрат суспільного виробництва слід віднести всі витрати на живий і попередній труд, пов'язані із засобами виробництва. У виробництві товарів суспільні витрати, пов'язані з виробництвом, є очевидними як собівартість продукту та з'являються як дохід від продукту.

Через економічну різницю між компаніями витрати компаній відрізняються від витрат суспільства. Витрати компаній включають витрати на виробничі ресурси (наприклад, сировину, матеріали, паливо, енергію, амортизацію на основні засоби), а також оплату праці працівників.

Відмінність собівартості підприємства від загальної величини собівартості продукту пояснюється необхідністю повторення в однаковому масштабі його істотних складових: праці, знарядь і предметів праці. Це важливо для забезпечення здатності компанії підтримувати виробничий процес, а точніше, для забезпечення безперервності його виробництва.

Поряд із собівартістю продукції підприємство оподатковується, роблячи відрахування в цільовий бюджет і позабюджетні фонди, які за чинним законодавством відносяться на витрати підприємства. Недоліки зумовлюють здешевлення продукції.

Собівартість продукції вважається економічним вимірником вартості товару. Це досягається шляхом використання грошових відносин. Собівартість продукції виражається в грошовому вираженні, сюди входить зміна витрат, пов'язаних з живою і трудомісткістю продукції (робіт, послуг), а також її реалізацією.

Витрати виробничих товарів на підприємстві складаються як з витрат на закуплені ресурси, так і на технологію їх створення. Технологія – це форма виробництва, яка впливає на обсяг ресурсів, необхідних для створення продукції, виконання завдань і надання послуг.

Собівартість виготовлення виробу відрізняється від середньої собівартості продукції, що випускається іншими підприємствами.

Витрати виробництва в промисловій компанії – це загальна вартість ресурсів, спожитих під час виробництва товарів, заробітна плата, що виплачується нарахуванням, і вартість послуг, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції, які виражаються в грошовій формі.

Типова собівартість продукції в галузях визначається шляхом взяття середньої вартості кожної компанії в галузі.

Аналіз витрат, пов'язаних з виробництвом звичайної продукції, базується на таких принципах:

- узгодженість прийнятої методики обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції протягом року;

- повнота обліку всіх господарських операцій;
- правильне віднесення витрат і доходів до звітних періодів;
- розмежування в обліку поточних витрат виробництва і капітальних витрат;
- контроль за складом витрат на продукцію;
- відповідність фактичних витрат продукції плановим і нормативним.

Одним з найважливіших факторів отримання точної інформації про собівартість продукції є точне уявлення про склад собівартості продукції.

Для підвищення економічних показників на підприємстві має бути забезпечена однаковість планових показників і методики обліку виробничих витрат і собівартості продукції. План і звіт повинні відповідати тим самим правилам номенклатури витрат, що й основні витрати та витрати, вони також повинні відповідати тим самим принципам групування та розподілу витрат, а також тій самій методології розрахунку собівартості продукції.

Графіки витрат продукції повинні передбачати систематичне зниження собівартості продукції за такими найбільш важливими напрямками [22]:

- зниження витрат праці на одиницю продукції за рахунок використання існуючих механізмів і обладнання, впровадження прогресивних методів організації і технології виробництва, а також послідовної механізації допоміжних і допоміжних робіт, спрямованих на скорочення затрат часу на оплату праці.
- удосконалення організації та управління виробництвом, більш ефективне використання виробничих площ, більш економне обладнання та уникнення простоїв;
- зниження собівартості матеріально-технічного виробництва за рахунок впровадження економних матеріалів, сировини і виробів, підвищення відсотка використання сировини і матеріалів у виробництві, зниження транспортно-заготівельних витрат, економії на виробництві цих предметів;
- зменшення та усунення втрат людей від браку шляхом застосування більш прогресивних виробничих процесів, дотримання технологічних

стандартів та встановлення ефективного контролю за якістю сировини, матеріалів та їх зберіганням;

- скорочення адміністративних та управлінських витрат шляхом удосконалення виробничої системи та усунення зайвих витрат в апараті;
- викорінення марнотратства, спричиненого нехтуванням регламентами планування та договірними зобов'язаннями.

Значущість вартості в економічному механізмі підприємства розглядається через призму функцій, які цей показник виконує:

- собівартість – простий спосіб відтворення, форма компенсації виробництва спожитих благ.
- собівартість продукту визначається ціною, сплаченою за продукт, плюс вартість ресурсів, спожитих під час виробництва.
- собівартість є частиною собівартості і, таким чином, є основою для ціноутворення.
- собівартість продукції як система витрат на створення продукції (послуг, робіт) сприяє широкому використанню економічних методів управління виробництвом.

Отже, економічне значення витрат на підприємстві полягає в тому, що вони є істотними витратами для роботи та розвитку підприємства. Витрати можна розділити на кілька компонентів, включаючи заробітну плату співробітників, придбання сировини, використану електроенергію, оренду приміщення, податки та інші витрати, пов'язані з виробництвом або обслуговуванням компанії.

1.2. Підходи до класифікації витрат

Витрати класифікуються за їх призначенням, наприклад витрати на виробництво, витрати на маркетинг, адміністративні витрати та фінансові витрати. Витрати, пов'язані з виробництвом, складаються з витрат на сировину, витрат на оплату праці та накладних витрат, які пов'язані з виробництвом.

Витрати, пов'язані з продажем продукції, називаються витратами на рекламу та маркетинг. Адміністративні витрати включають заробітну плату адміністративного персоналу, оренду офісів та комунальні послуги. Витрати на фінансові зобов'язання включають відсотки за позиками, комісії, пов'язані з банківськими рахунками, та інші витрати, пов'язані з фінансовими зобов'язаннями.

Витрати класифікуються за тим, як вони реагують на зміни в рівні ділової активності, наприклад, змінні витрати та постійні витрати. На постійні витрати впливає обсяг господарської діяльності, наприклад, вартість сировини. На постійні витрати, такі як орендна плата та оплата праці, зміни доходу не впливають.

Крім того, витрати можна класифікувати за їх характером, наприклад прямі витрати та непрямі витрати. Прямі витрати – це витрати, які можуть бути безпосередньо пов'язані з конкретним продуктом або послугою, наприклад витрати на сировину, використану для створення продукту. Непрямі витрати – це витрати, які безпосередньо не пов'язані з конкретним продуктом або послугою, наприклад, оренда офісу.

Витрати класифікуються за періодом, на який вони витрачаються, наприклад, поточні витрати та капітальні витрати. Поточні витрати – це витрати поточного періоду, такі як заробітна плата та орендна плата. Капітальні витрати – це витрати, які оплачує корпорація для отримання довгострокових вигод, таких як придбання обладнання або майна. Точна класифікація витрат має вирішальне значення для точної фінансової звітності, складання бюджету та прийняття рішень. Це допомагає менеджерам зрозуміти різні типи витрат та їхній вплив на фінансові показники корпорації.

Авторами І. Гура і О. Данілов розроблено таку класифікацію витрат за основними ознаками (таблиця 1.2).

Оскільки попит на вирішення різноманітних бізнес-проблем зростає, немає необхідності класифікувати витрати на класифікацію підприємства, це

усуває потребу в уточненні (включаючи фактори, обмеження, оцінку запасів, фінансові результати).

Таблиця 1.2.

Класифікація витрат за основними ознаками[27]

Класифікатор	Характеристика
За центрами відповідальності (місцем виникнення витрат)	– витрати окремих виробництв, цехів, дільниць, технологічних переділів тощо, з розподілом на витрати; - основного виробництва (тобто тих, що беруть безпосередню участь у виготовленні продукції; – допоміжного (підсобного) виробництва, призначеного для обслуговування цехів основного виробництва (ремонтні цехи, експериментальні, енергетичні, транспортні підрозділи тощо).
За видами продукції, робіт, послуг	– витрати на окремі вироби; – типові представники виробів; – групи однорідних виробів; – напівфабрикати; – одноразові замовлення тощо.
За єдністю складу	– одноелементні; – комплексні (які складаються з кількох економічних елементів).
За способами перенесення вартості на продукцію	– прямі; – непрямі (які не можуть бути віднесені безпосередньо до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом).
За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	– змінні витрати – це витрати, абсолютна величина яких зростає зі збільшенням обсягу випуску продукції і зменшується з його зниженням (витрати на сировину, матеріали, технологічне паливо і енергію, на оплату праці виробничого персоналу з відрахуваннями на соціальні заходи тощо); – постійні витрати – це витрати, абсолютна величина яких зі збільшенням (зменшенням) обсягу випуску продукції істотно не змінюється (це витрати, пов'язані з обслуговуванням і управлінням виробництвом, а також витрати на забезпечення господарських потреб виробництва); – умовно-постійні; – умовно-змінні.
За доцільністю витрачання	– продуктивні – передбачені технологією та організацією виробництва; – непродуктивні – необов'язкові, що виникають у результаті недоліків в організації виробництва, порушення технології тощо.
Час виникнення	– витрати минулого періоду; – витрати звітного періоду; – витрати майбутніх періодів.
По відношенню до джерел покриття	– вхідні витрати (залишок готової продукції на початок звітного періоду); – поточні витрати (виробнича собівартість готової продукції звітного періоду); – вихідні витрати (собівартість реалізованої продукції)

Сьогодні більшість компаній потребують категоризації (розподілу) своїх витрат на різні класи та сфери класифікації. І навпаки, класифікація витрат повинна відповідати цілям управління і не вимагати додаткового аналізу з боку менеджерів, керівників компанії або контролерів.

Виявлено, що для створення механізму звітності та зборів корисної для користувачів інформації необхідно розподілити витрати відповідно до даних бухгалтерського обліку, що досягається необхідністю накопичення інформації. Як основне джерело інформації для компанії, бухгалтерський облік забезпечує повноту, правдивість і об'єктивність даних, пов'язаних з витратами, шляхом збору, вимірювання, накопичення, підготовки, інтерпретації та передачі інформації. Інформація про витрати є великою та має бути задокументована через існуючу систему бухгалтерської роботи на підприємстві, включаючи докладні аналітичні дані, первинні документи, які використовуються, та форми звітності.

Метою класифікації витрат є класифікація витрат за різними класами. Класифікація витрат важлива для визнання відмінних характеристик витрат, які можна спеціалізувати, і на цих характеристиках важливо зосередитися.

Класифікація витрат є не тільки формальним методом, але й важливою для створення системи управління витратами, визначення відповідних методів формування витрат і прийняття рішень на основі витрат. Ця класифікація важлива для оцінки потенційного впливу витрат на конкретні витрати або ступеня, до якого конкретні витрати впливають на кінцевий результат компанії.

Крім того, для ефективної категоризації витрат важливо визначити напрямок управління витратами, до якого вони належать: поточне чи стратегічне управління. Точне впровадження класифікації витрат має вирішальне значення для якості рішень щодо раціоналізації витрат і підвищення прибутковості компанії. Вартість продукту є основним фактором, який впливає на собівартість продуктів, створених компанією (продуктів, послуг, операцій тощо), і призводить до конкретного фінансового порівняння з доходом від різних видів діяльності. Класифікація витрат завжди була вигідною

для менеджерів, особливо при використанні різних комп'ютерів, ці комп'ютери не вимагають додаткового аналізу планових витрат і фактично досягнутих сум витрат.

Під час дослідження доцільно збільшити діапазон класів витрат, зокрема, залежно від типу прибутку (збитку), пов'язаного з поточною діяльністю (зараховані та незареєстровані витрати), можна збільшити потенційну вартість компанії. Уся система управління витратами складається з кількох взаємопов'язаних підсистем або областей, які планують, реєструють, оцінюють і контролюють витрати. Метою системи управління витратами є зосередження на сферах діяльності, які вимагають єдиного цілеспрямованого планування, обліку, аналізу та контролю витрат виробництва.

Виділяють три основні підсистеми (напрямки) управління витратами:

- планова і фактична собівартість продукції (робіт, послуг);
- витрати на отримання прибутку відповідно до умов ринку;
- витрати на ефективний нагляд і регулювання становлять [6].

Для компаній вкрай важливо розрахувати всю вартість, включаючи загальну вартість створення певного обсягу продукту будь-якого типу. Однак розрахунок середньої собівартості, наприклад, обсяг продукції не повинен викликати великого занепокоєння. Показник середньої собівартості використовується для оцінки ефективності виробництва відносно ціни продукту.

Оскільки загальна вартість виробництва поділяється на постійні та змінні витрати, середня вартість постійних витрат і середня вартість змінних витрат визначаються цим методом. Оскільки обсяг виробництва не залежить від рівня постійних витрат, середня вартість основних фондів зменшується в міру зростання вартості цих фондів. У міру збільшення обсягу виробництва середня вартість змінних витрат спочатку зменшується, але в певний момент починає збільшуватися.

У результаті, якщо собівартість продукту визначена заздалегідь, дохід компанії зростає в міру збільшення виробництва, а коли він досягає певного порогу, він починає падати.

Зіставляючи середні значення собівартості продукту і собівартість граничних одиниць, організація може визначити найбільш продуктивний обсяг виробництва. Склад витрат за різними функціями витрат, які класифікуються, показує зміст витрат підприємства з різних точок зору та додає додаткові функції, виходячи з конкретних умов виникнення та результатів виробництва.

Тому, намагаючись скоротити витрати, важливо звернути увагу на поточні витрати компанії та потенційні майбутні витрати, це дозволить вам розпізнати можливості для скорочення витрат. Це спрямовано на підвищення прибутковості. Як наслідок, розуміння специфіки формування витрат та класифікації витрат сприятиме розробці ефективних стратегій зниження витрат. Залежно від юридичного спрямування підприємства мають різні методи технологічного процесу, організацію, партнерські відносини, спосіб взаємодії з іншими підрозділами.

Про специфіку підприємства свідчить організація виробництва, яка в першу чергу визначається технологією створення продукції, а тому безпосередньо впливає на зміст, кількість, характер і форму інформації, необхідної для управління виробничим процесом на кожному підприємстві. Важливе значення має точний і сучасний облік витрат за видами продукції та підрозділами, це стосується чіткої організації аналітичного обліку.

Класифікація витрат за стандартами обліку та аналізу включає напрямки, що враховують характер виробничого процесу та специфіку продукції, що випускається підприємством. Дані аналітичного обліку використовуються при створенні внутрішньої звітності, яка базується на обсягах і видах продукції, центрах відповідальності і пов'язаних з ними статтях витрат [3].

Класифікація витрат за економічними факторами характеризується відсутністю залежності від конкретних умов, що дає можливість стандартизувати склад факторів. І навпаки, класифікація витрат за

компонентами не може адекватно задовольнити інформаційні вимоги підприємства щодо індивідуальної вартості продукції за призначенням при регулюванні ефективного використання ресурсів, праці та фінансів. У міру ускладнення господарської діяльності підприємства зростає необхідність різних класифікацій витрат. Це необхідно для успішного впровадження основних компонентів системи витрат: планування, виставлення рахунків, нагляду та аналізу.

Кожна функція управління витратами на підприємстві потребує різних рівнів інформації щодо витрат. Без всебічного розуміння різних типів витрат важко використовувати інструменти для підвищення якості управлінських рішень. Тому рекомендується класифікувати витрати за типами адміністративних функцій, які вони виконують.

Система класифікації повинна бути універсальною, швидко адаптуватися до мінливих потреб сторін, залучених до діяльності підприємства, а також бути корисною для керівництва підприємства. Використовуючи класифікації, які гармоніюють з усіма функціями управління, можна значно скоротити час збору даних про фактичні витрати.

Створення класифікатора витрат є самостійною діяльністю підприємства і має відповідати основним принципам створення класифікатора. Крім того, запропонований механізм класифікації витрат сприятиме комплексному та складному розумінню призначення та функціональної ролі управління витратами в діяльності підприємства.

Важливо згадати цей цінний атрибут, оскільки його легко реалізувати. Ця ознака класифікації включає ефективні витрати (витрати, що є результатом раціонального використання ресурсів) і неефективні витрати (витрати, що є результатом нераціонального використання ресурсів). Ефективність витрат по відношенню до звітного періоду свідчить про необхідність включення до непродуктивних витрат (витрат, що призвели до цього) продуктивних витрат (витрати, що призвели до створення активів і збільшення зобов'язань протягом звітного періоду) [2].

Різні види виробничих витрат класифіковано за різними характеристиками в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Класифікація витрат на виробництво[7]

Ознаки	Види витрат
1. За відношенням до виробничого процесу	Основні, накладні
2. За відношенням до обсягів виробництва	Умовно-постійні, умовно-змінні
3. За єдністю складу	Однoeлементні, комплексні
4. За способом віднесення на собівартість окремих видів виробництва	Прямі, непрямі
5. За доцільністю	Продуктивні, непродуктивні
6. За календарним періодом	Поточні, довгострокові, одноразові
7. За видами діяльності	Звичайної діяльності, операційної діяльності, фінансової діяльності, інвестиційної діяльності, надзвичайної діяльності
8. За об'єктом формування	Сукупні, на одиницю продукції
9. За економічними елементами	Матеріальні, на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні
10. За методикою обчислення	Середні на одиницю продукції, граничні на одиницю продукції
11. За статтями витрат	Прямі матеріальні, прямі на оплату праці, інші прямі, загальновиробничі
12. За статтями калькуляції	Визначаються підприємством самостійно
13. За обґрунтуванням господарських рішень	Явні, неявні, релевантні, нерелевантні
14. За видами продукції	На виріб, на типового представника виробів, на групи однорідних виробів, на валову продукцію, на товарну продукцію, на реалізовану продукцію
15. За визначенням відношення до собівартості	На продукцію, періоду
16. За ступенем регульованості	Повністю регульовані, слабо регульовані, не регульовані
17. За місцем виникнення	Цехові, інших структурних підрозділів
18. За характером виробництва	Основного виробництва, допоміжного виробництва, обслуговуючого виробництва
19. За часом віднесення до собівартості продукції	Звітного періоду, майбутнього звітного періоду, майбутніх періодів
20. За видами класифікації витрат	Економічні елементи, статті витрат, калькуляційні статті
21. За видами операційної діяльності	Собівартість реалізованої продукції, адміністративні, збутові, інші операційні

Витрати на виробництво як об'єкт знань добре задокументовані в області бухгалтерського обліку та аналізу виробничої діяльності. Класифікація витрат

має значне практичне значення. Індивідуальна собівартість продукції визначається вартістю кожного компонента, яка потім множиться на кількість компонентів для обчислення загальної вартості. Крім того, вартість групування допомагає знаходити вихід із нестандартних ситуацій, а також у нових сферах діяльності.

Про особливості класифікації витрат за основними ознаками можна поговорити більш детально. Під час обчислення вартості ресурсів як групи кожна вартість пов'язана з певним типом ресурсу. У цьому випадку ресурси, очевидно, були спрямовані на виробництво товарів, не має значення, чи було виробництво цих товарів завершено чи ні, тощо. У загальному праві щодо планування, обліку та розрахунку витрат у промисловості визнається такий перелік економічних компонентів [28]:

- витрати на сировину, матеріали, комплектуючі, напівфабрикати, паливо, енергію, тару, вартість відходів входять до собівартості продукції;
- витрати на оплату праці – включають всю основну заробітну плату як штатних, так і позаштатних працівників підприємства;
- знижки на соціальні заходи – включають знижки на пенсії, соціальне страхування, страхування на випадок безробіття та індивідуальне страхування; відсоток скорочень виходить із суми витрат на оплату праці;
- амортизація – це відрахування на повну вартість відтворення основних фондів відповідно до визначення балансової вартості, інших активів, які не є оборотними або нематеріальними, а також будь-яких інших витрат, пов'язаних з активом.

До цієї категорії відносяться інші витрати, включаючи вартість праці, послуг третіх осіб, суми податків, зборів, податку на прибуток. Ці витрати відрізняються від вартості праці, послуг сторонніх організацій, а також від суми податків, зборів і податку на прибуток.

У фінансовій звітності витрати економічних елементів документуються як загальна вартість діяльності корпорації [39].

Класифікація за економічною складовою є однаковою для всіх галузей.

Це важливо з практичної сторони. На цій основі узагальнено види звітності, які використовує компанія. Ця класифікація полегшує ідентифікацію та аналіз витрат організації, а також оцінку їх зміни. Залежно від питомої ваги тієї чи іншої собівартості продукції розрізняють: матеріаломісткі (великі витрати на виробництво), трудомісткі (значна частка витрат на оплату праці), капіталомісткі галузі (переважна частина вартості витрачається на амортизацію основних засобів).

Витрата грошей на предмети називається собівартістю, а виробництво товарів називається виробництвом. Типовий склад статей видатків:

- 1) сировина та комплектуючі;
- 2) придбання комплектуючих виробів, готової продукції, праці та послуг в інших організацій і підприємств;
- 3) вартість і необхідність технологічних зусиль;
- 4) відходи, що підлягають переробці (франшиза);
- 5) основна заробітна плата;
- 6) додатковий дохід;
- 7) внески на соціальне страхування;
- 8) витрати на розробку та підготовку виробництва;
- 9) відшкодування пошкодження та зносу спеціального обладнання та пристроїв, призначених для цілей, а також інші спеціальні витрати;
- 10) витрати на утримання та експлуатацію обладнання;
- 11) середня виробнича собівартість;
- 12) загальноадміністративні витрати;
- 13) витрати, пов'язані з технологічно доцільною помилкою;
- 14) інша продукція, яка пов'язана з основною продукцією (франшиза);
- 15) інші витрати, пов'язані з виробництвом, такі як оплата праці, включені до цієї суми;
- 16) «комерційні (нетворчі) витрати.

Розрізнення прямих і непрямих витрат здійснюється за характером собівартості, об'єктом калькулювання, витрати на який понесено, видом

продукції (робіт, послуг), видом діяльності [8].

Прямі витрати – це витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до предмета калькулювання (впливають з первинної документації). Прямі витрати – це витрати, пов'язані з витратами на сировину, комплектуючі, робочу силу та інші витрати. Непрямі витрати пов'язані з зусиллями підприємства по виробництву різних видів продукції або підрозділів продукції, а не безпосередньо з вартістю конкретного виду продукції. До непрямих витрат належать: витрати на опалення та освітлення, винагорода менеджерів, амортизація активів та ін. [16].

Залежно від того, якою мірою обсяг виробництва залежить від вартості, вони класифікуються як змінні або постійні. Умовно-постійні витрати – це витрати, на які впливає збільшення або зменшення обсягу виробництва. До них відносяться витрати, пов'язані з утриманням будівель, споруд, управлінням виробничою діяльністю цехів, а також витрати, пов'язані із забезпеченням господарських потреб виробництва. До умов, які є змінними, належать витрати на матеріал, витрати на оплату праці виробничих робітників та інші витрати [9].

Постійні витрати – це витрати, які не змінюються залежно від обсягу покладеної на них роботи. Ці витрати включають витрати на сировину, матеріали та технологічні витрати. Постійні витрати – це витрати, які не змінюються з обсягом навантаження на виробничі потужності. До них відносяться орендна плата, відсотки за позичені кошти, а також окремі види доходів керівників компаній [26].

При калькулюванні витрат за доцільністю їх здійснення виділяють ефективні та неефективні витрати. Підприємство може мати неефективність у витратах, яка зумовлена не лише самою виробничою діяльністю (дефекти, значні відходи), а й через відсутність повного завантаження обладнання.

Наступним компонентом класифікації витрат є місце походження витрат. Місцем виникнення витрат є структурні одиниці та підрозділи, де розміщено первинне споживання ресурсів. Це місця, які забезпечують роботу, працю, роботу та послуги. Існують центри вартості продуктів і послуг, присвячені

собівартості продуктів. Групування витрат за місцем їх виникнення дає змогу детально вести облік витрат, керувати ними та точніше розраховувати. Поряд з цим визнаються і центри відповідальності – це складові підприємства, які визначають відповідальність людини за правильність витрат [14].

За часом виконання розрізняють поточні та одноразові витрати. Сьогоднішні витрати є типовими витратами, їх періодичність менше ніж щомісяця. Одноразові витрати – це витрати, які відбуваються одноразово, і їх періодичність перевищує місячну частоту сплати.

За характером зв'язку між витратами і виробничим процесом розрізняють основні витрати і загальновиробничі витрати. Прямі витрати пов'язані з процесом виготовлення конкретної продукції. Це витрати, пов'язані з витратами на сировину, оплату праці та виробництво тощо. Накладні витрати – це витрати, пов'язані з необхідністю підтримувати виробничий процес на підприємстві та контролювати його. Це витрати, пов'язані з утриманням магазину, управлінням заводом, офісні витрати тощо [31].

У бухгалтерському обліку витрати зазвичай поділяють на економічну та бухгалтерську складові. Витрати бухгалтерського обліку – це вартість витрачених ресурсів, яка вимірюється у фактичних цінах, які закуповуються. Це витрати, які проявляються як оплата ресурсів, що купуються (сировина, амортизація, оплата праці тощо). Однак, щоб мати можливість приймати рішення щодо життєздатності продовження свого бізнесу, власники повинні враховувати економічні витрати. Економічні витрати – це витрати на інші продукти, від яких слід відмовитися або знищити, щоб досягти певної кількості цього продукту. Вони вважаються «альтернативними витратами», які є грошовою вартістю всіх можливих альтернативних варіантів використання ресурсів. [30].

Ідея «економічних витрат» впливає з обмеженості ресурсів у порівнянні з кількістю можливих способів їх використання. Крім того, бухгалтерські витрати відрізняються від економічних витрат, ці витрати не включають вартість виробничих послуг, що використовуються у відповідному процесі,

якими володіє компанія. [28].

Неявні витрати – це витрати, пов’язані з факторами виробництва, якими володіє компанія. Прямі витрати – це витрати, які виникають як прямі платежі постачальникам виробничих ресурсів. Неявні витрати – це витрати на ресурси, якими володіє власник підприємства (або підприємство як юридична особа). Ці витрати не покриваються договорами, які є обов’язковими для прямих виплат, тому вони вважаються незаробленими. Наприклад, якби власник малого підприємства співпрацював із працівниками, не отримуючи зарплати, він таким чином позбавив би останніх права отримувати зарплату, працюючи в іншому місці. Неотриману зарплату він відносив до непрямих витрат [13].

Вище були розглянуті найбільш суттєві ознаки вартісної класифікації підприємств. Додатково наявність інших методів класифікації витрат пояснюється тим, що підприємство має численні техніко-економічні, маркетингові, фінансові властивості, які впливають на формування витрат.

При розрахунку витрат на бухгалтерську інформацію для прийняття управлінських рішень існує невелика різниця в класифікації витрат, тому що кожен керівник або власник компанії повинен знати собівартість виробництва конкретного продукту, загальний прибуток, отриманий від його продажу, і чи потрібно знижувати ціну або підвищувати ефективність рішення. Для цього використовується економічно обґрунтована класифікація витрат. Для адміністративних цілей він розділений за принципом наявності різних витрат на різні цілі [28].

Для цього виділяють три категорії класифікації витрат (рис. 1.2).

Для регулювання дій окремих підрозділів та оцінки ефективності діяльності їх керівників виділяють витрати контрольовані та неконтрольовані.

Контрольовані витрати – це витрати, які залежать від управлінських дій конкретного центру відповідальності (конкретної особи) [21].

Склад цих витрат залежить від повноважень, делегованих відповідальній особі. Наприклад, заробітна плата керівництва компанії є контрольованими витратами, тоді як заробітна плата бригадира, менеджера та робітника є

неконтрольованою, оскільки останні не можуть впливати на собівартість. Амортизація основних фондів господарського призначення – це вид витрат, який контролюється керівництвом підприємства, і нецільова вартість, яка контролюється майстром, робітниками [9].

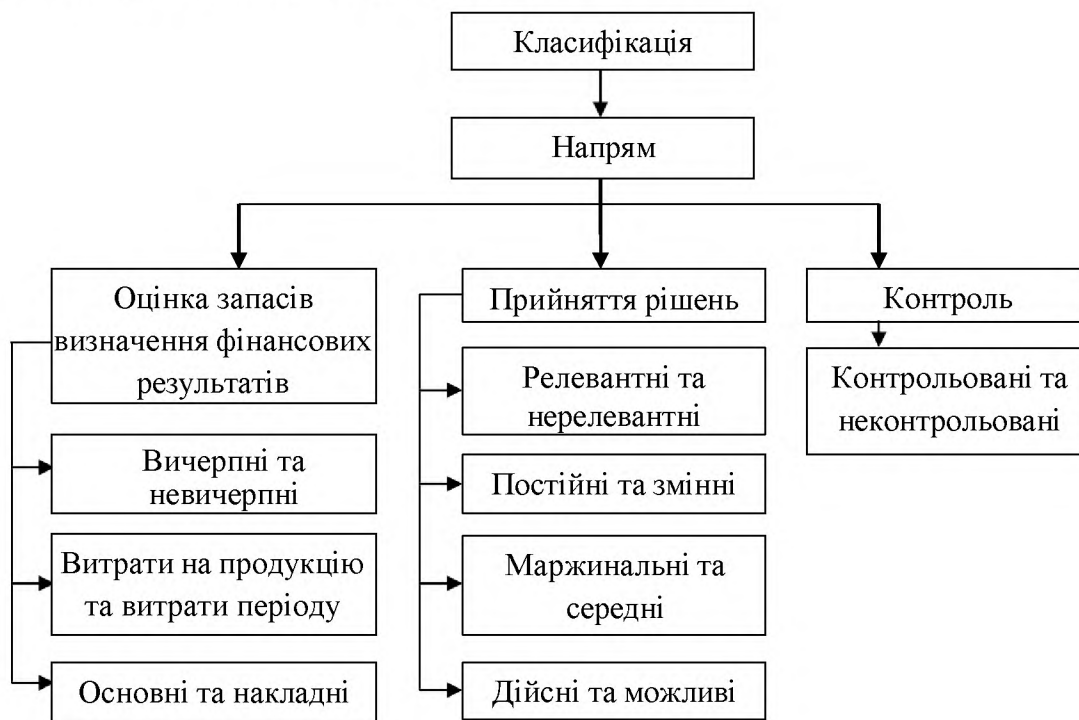

Рис. 1.2. Класифікація витрат для потреб обліку для прийняття управлінських рішень [9]

Фактичне розрізнення між контрольованими та неконтрольованими витратами базується на ступені повноважень менеджера. Одні і ті ж витрати можуть бути регламентовані керівником магазину в одній компанії і нерегульовані керівником магазину в іншій компанії.

Важливо визнати, що доходи визнаються за різні періоди:

- витрачені (використані) витрати – це збільшення заборгованості або зменшення активів, пов'язаних з поточною діяльністю, з метою отримання доходу за звітний період;

- невичерпані (неспожиті) витрати вважаються збільшенням боргу або зменшенням активів, пов'язаних із поточними витратами з метою отримання доходу чи інших вигод у майбутніх періодах [14].

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю компаній, включають:

- «собівартість продукту» використовується для опису всіх прямих витрат, пов'язаних із виробництвом продукту, плюс будь-які непрямі витрати, пов'язані з процесом виробництва;

- витрати періоду (адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати);

- прямі витрати – це загальна вартість продукції, яка є постійною, але не може бути віднесена на конкретні об'єкти економічно доцільним способом [27].

Залежно від реалізації стратегії управління витрати поділяються на:

- «релевантні» використовується для опису витрат, які є постійними і не можуть бути змінені в результаті управлінських дій;

- нерелевантні витрати – це витрати, які не пов'язані з рішенням щодо реалізації стратегії управління;

- постійні витрати – це витрати, які суттєво не змінюються в міру збільшення (зменшення) обсягу продукції;

- постійні витрати – це грошові витрати, що відповідають обсягу виробництва; граничні витрати – це витрати, пов'язані з виробництвом додаткової одиниці продукції;

- середня собівартість – це вартість загальних витрат на виробництво плюс додаткові витрати, пов'язані з виробництвом основної та додаткової продукції. Ці продукти потім діляться на кількість вироблених продуктів;

- визначення фактичних витрат включає виплату грошей або витрату інших активів, обидва з яких обліковуються в бухгалтерському обліку;

- вартість можливостей – це втрата альтернативних рішень при виборі того чи іншого курсу дій.

Важливо визнати, що різні аспекти витрат, які включені в облік для потреб керівництва, є свідченням необхідності організації необхідної інформації, щоб надати користувачам необхідну інформацію.

Як відомо, класифікація витрат має вирішальне значення для собівартості продукції і, отже, для ціноутворення. Категоризація витрат має вирішальне

значення для управління ними і, що особливо важливо, при розрахунку витрат продукції для різних цілей господарювання.

Нашкерська В.Г. зазначає, що первісна реалізація витрат ведеться в системі управлінського обліку. Витрати відносяться на окремі суб'єкти: продукти, послуги, технологічні процеси та їх складові частини тощо. Витрати системи обліку витрат на управління розраховуються шляхом взяття активів системи та додавання зобов'язань.

Облік витрат пов'язаний з необхідністю оприлюднення інформації про вартість речей у фінансовій звітності, а податковий – з визначенням оподатковуваного прибутку та суми податку на прибуток [24].

Як наслідок, витрати в основному походять від ресурсів, витрачених на виробництво продукції (праця, обладнання, послуги). Витрати є життєво важливою економічною складовою, яка безпосередньо пов'язана з кінцевими результатами діяльності компанії (прибутком або збитком). Вони впливають на ціну продукції, податковий борг і відрахування витрат. Крім того, важливу роль в управлінні підприємством відіграє визнана класифікація витрат, яка має вирішальне значення для розуміння компонентів задіяного механізму. Це сприяє точному визначенню собівартості продукції (товарів, проектів, послуг), а також формуванню кінцевих фінансових результатів від здійснення господарсько-фінансової діяльності в умовах ринку.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Господарсько-економічна характеристика підприємства ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»

Товариство з обмеженою відповідальністю «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» (ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»), англійською мовою LIMITED LIABILITY COMPANY “SC-INVEST ZAHID” є юридичною особою. Статутний капітал підприємства на початок 2025 року склав 2,7 млн. грн., ЄДРПОУ підприємства 42037813.

ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» було створене ще в квітні місяці 2018 року.

Офіційна адреса ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»: Івано-Франківська область, м. Калуш, вул. Богдана Хмельницького, буд., 31.

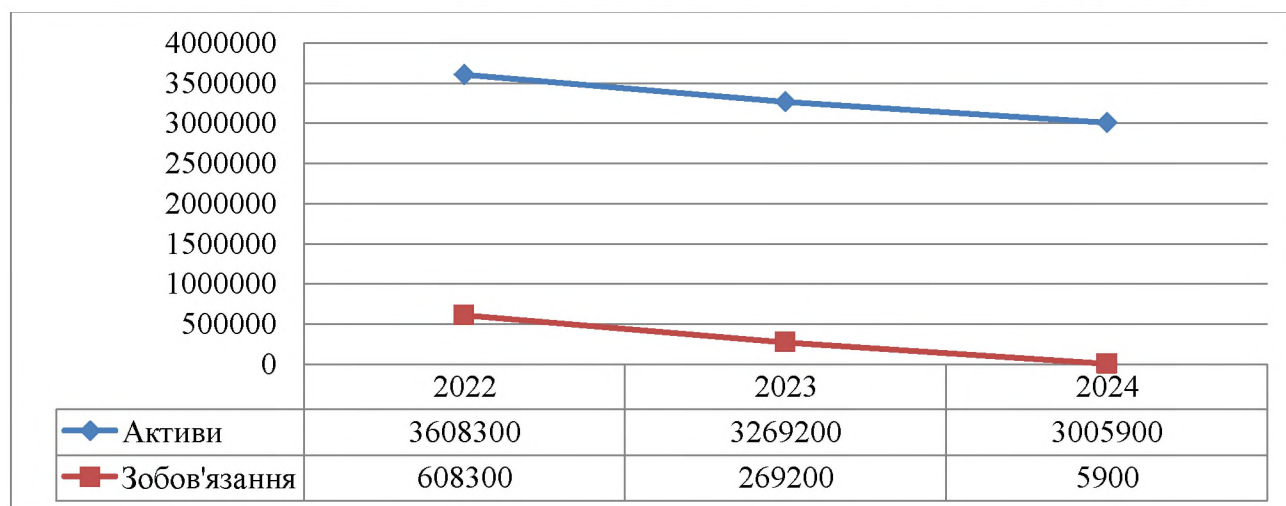
Основним видом діяльності ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» є 41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель. Підприємство не обмежує свою діяльність тільки одним видом, воно займається також: діяльністю фітнес-центрів, іншою діяльністю у сфері спорту, неспеціалізованою оптовою торгівлею, роздрібною торгівлею спортивними інвентарем у спеціалізованих магазинах, роздрібною торгівлею іншими невживаними товарами в спеціалізованих магазинах, роздрібною торгівлею, що здійснюється фірмами поштового замовлення або через мережу Інтернет, купівлею і продажем власного нерухомого майна, наданням в оренду і експлуатацію власного або орендованого нерухомого майна, виготовленням друкарських форм та надання інших поліграфічних послуг, брошурувально-палітурною діяльністю і наданням пов'язаних із нею послуг, оптовою торгівлею іншими товарами господарського призначення, іншими видами роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах, роздрібною торгівлею газетами та канцелярськими товарами в спеціалізованих магазинах, організацією

будівництва будівель, знесення, підготовчими роботами на будівельному майданчику, електромонтажними роботами, монтажами водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування, іншими будівельно-монтажними роботами, штукатурними роботами установами столярних виробів, покриттям підлоги і облицюванням стін, малярними роботами і склінням іншими роботами із завершення будівництва, покрівельними роботами, іншими спеціалізованими будівельними роботами та управлінням нерухомим майном за винагороду або на основі контракту.

На ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» працює 1 працівник який здійснює всю господарсько-економічну діяльність.

Перш за все при аналізі господарсько-економічної діяльності ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» потрібно здійснити аналіз основних показників діяльності підприємства (активів, зобов'язань, доходів та чистого прибутку)

Динаміку показників активів та зобов'язань представлена на рис. 2.1.

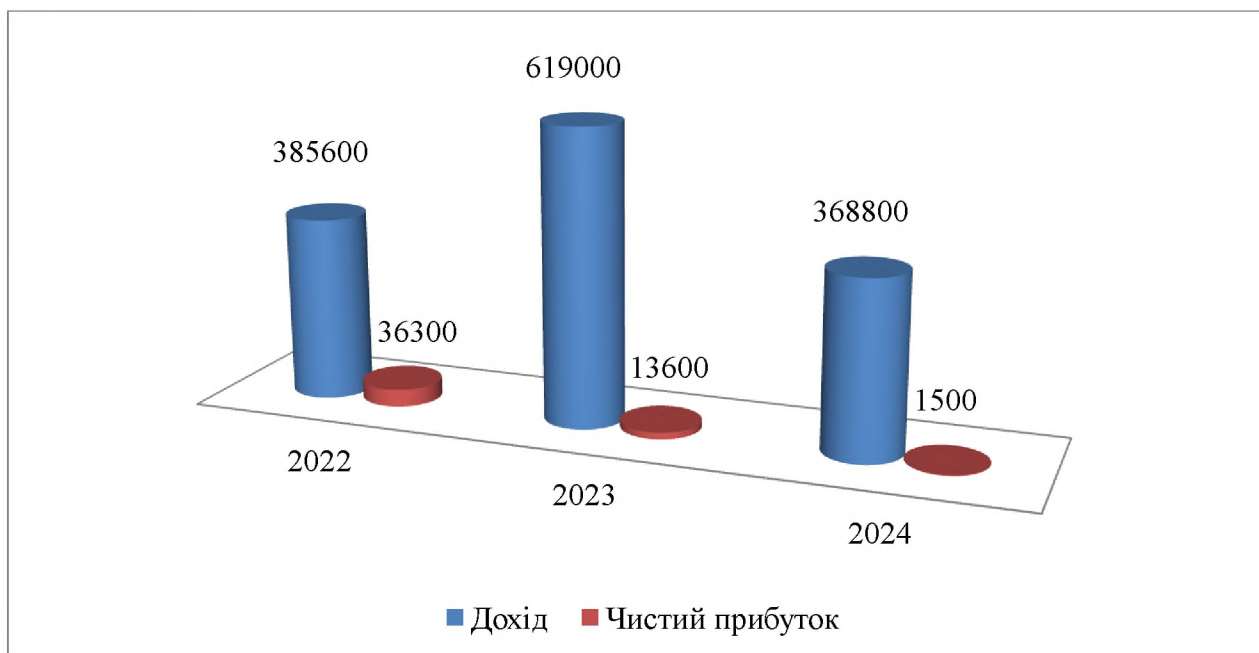
**Рис. 2.1. Динаміка показників активів та зобов'язань
ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»**

З рис. 2.1. спостерігаємо негативну динаміку щодо зменшення активів. Так, якщо в 2022 році активів було на рівні 3608,3 тис. грн, то протягом досліджуваного періоду їх скоротилося на 602,4 тис. грн, це частково пов'язано з зміною статутного капіталу на 300 тис. грн.

Позитивною тенденцією є зміна рівня зобов'язань. В 2022 році зобов'язання ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» становили 608,3 тис. грн, то протягом

3 років вони зменшилися на 99,1% і скласти тільки 5,9 тис. грн., це вказує на зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Динаміку показників доходів та чистого прибутку представлена на рис. 2.2.

**Рис. 2.2. Динаміка показників доходів та чистого прибутку
ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»**

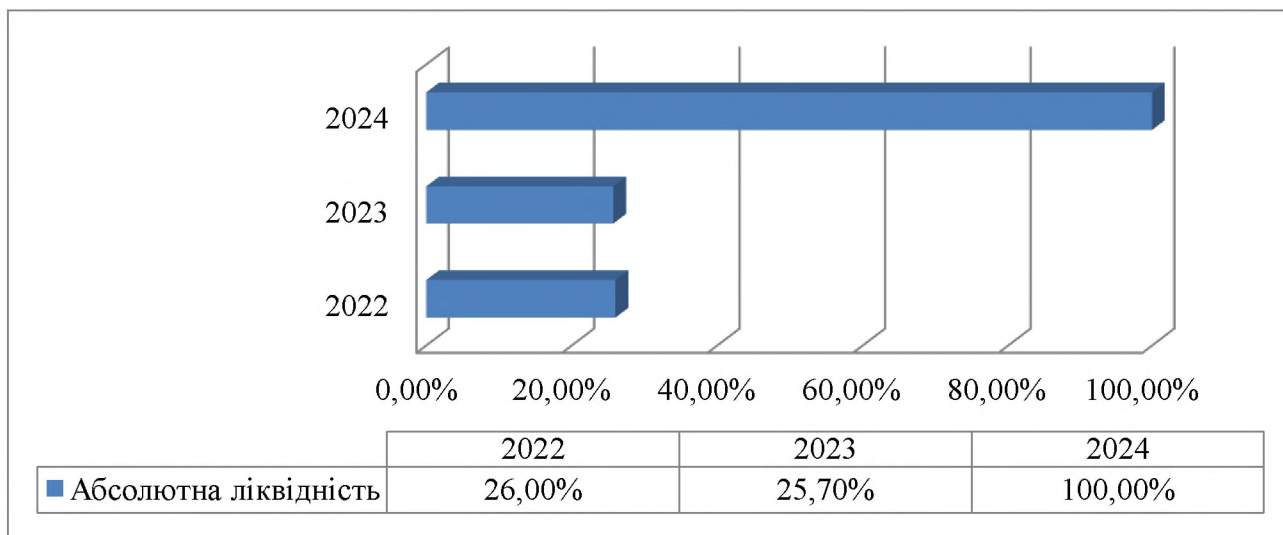
З рис. 2.2 бачимо, що в 2023 році спостерігалось збільшення доходів підприємства на 233,4 тис. грн. , а в 2024 році знову доходи зменшилися на 250,2 тис. грн. Загалом за досліджуваний період доходи зменшилися на 16,8 тис. грн.

Прибуток ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» також зменшився, якщо в 2022 році він становив 36,3 тис. грн, то вже в 2024 році – 1,5 тис. грн, на 34,8 тис грн, це пов'язано з складною економічною ситуацією в країні та здороженням ситовини.

Після аналізу основних показників доречно здійснити аналіз фінансової стійкості підприємства. До показників фінансової стійкості підприємства відносяться показників ліквідності, платоспроможності, прибутковості.

Перш за все при аналізі показників фінансової стійкості діяльності ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» потрібно здійснити аналіз абсолютної ліквідності.

Динаміка показника абсолютної ліквідності представлена на рис. 2.3.

**Рис. 2.3. Динаміка показника абсолютної ліквідності
ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»**

«Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Cash Ratio) показує співвідношення найбільш ліквідної частини активів і поточних (короткострокових) зобов'язань».

На ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» має позитивну динаміку абсолютної ліквідності. Протягом досліджуваного періоду абсолютна ліквідність зросла на 74% і в 2024 році становила 100%.

Наступним показником фінансової стійкості діяльності ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» є показники платоспроможності – коефіцієнт автономії.

Динаміка коефіцієнта автономії представлена на рис. 2.4.

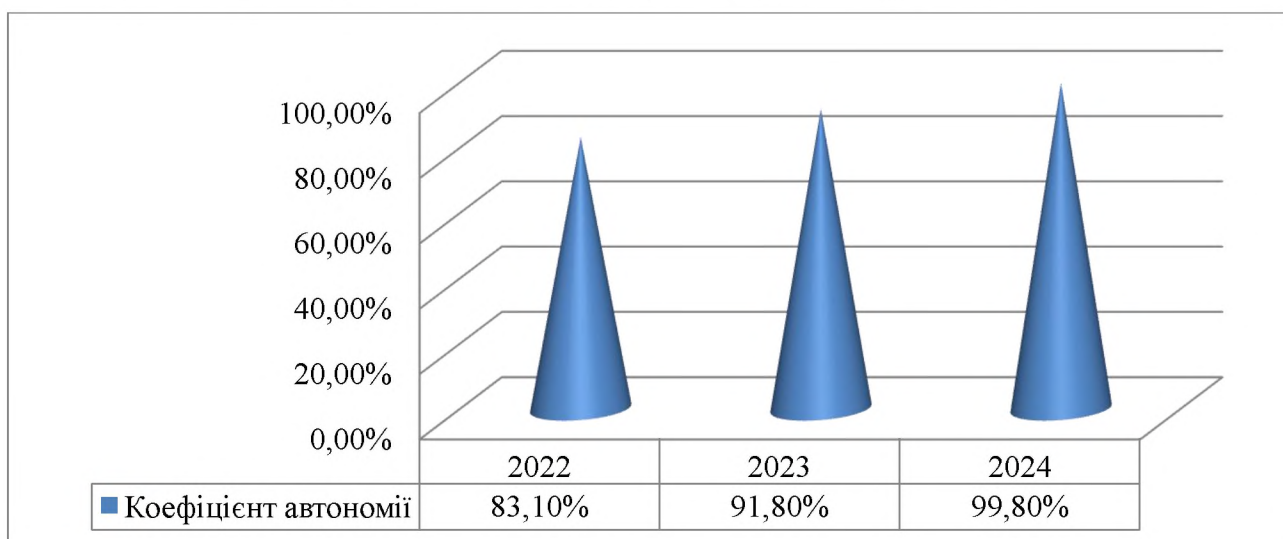

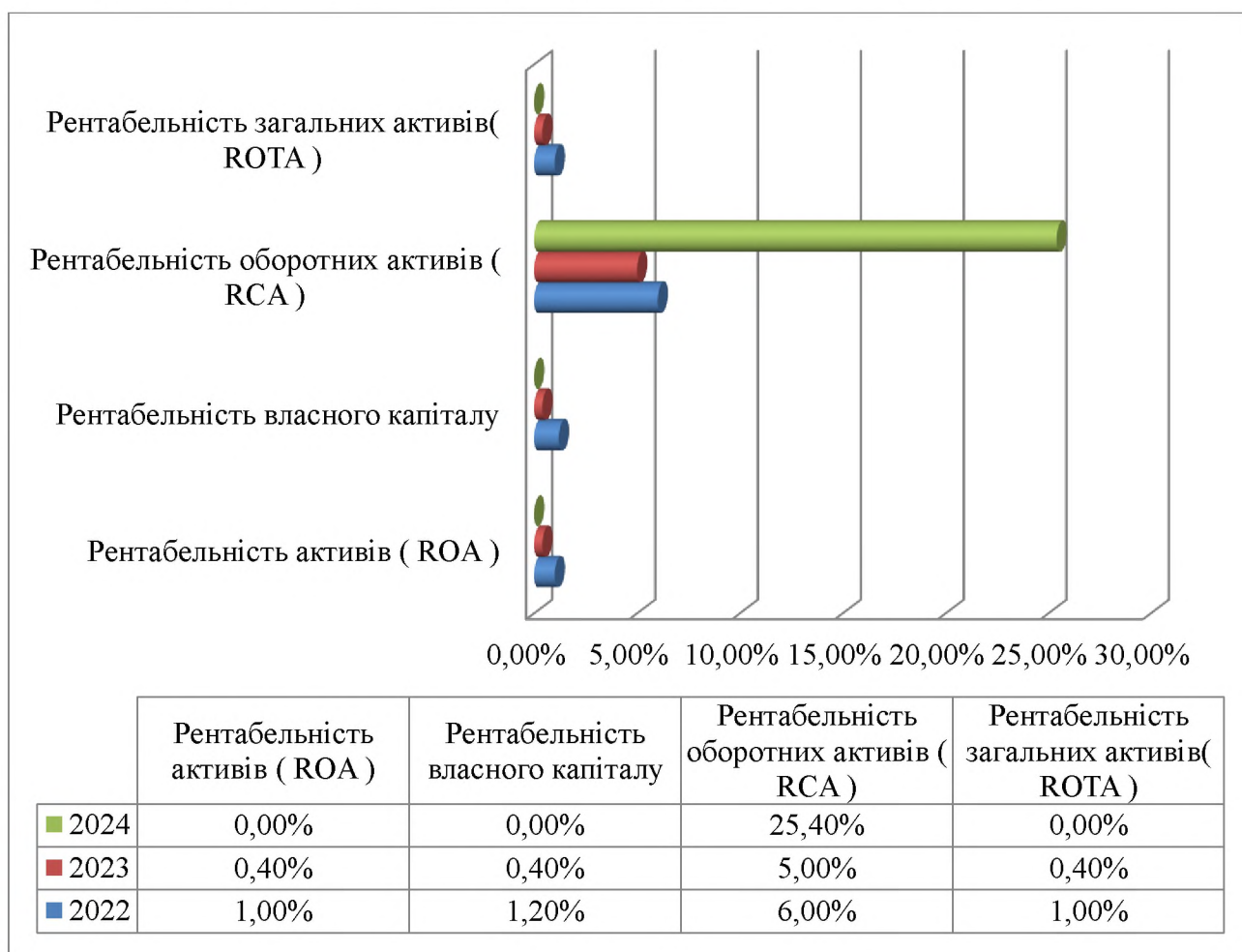
Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнта автономії ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»

Коефіцієнта автономії показує, яку частину у загальних активах в підприємство становить власний капітал. Даний показник характеризує фінансову незалежність суб'єкта господарювання від зовнішніх джерел фінансування його діяльності. Нормативне значення цього показника має бути більше 0,5.

Коефіцієнт автономії протягом 2022-2024 років має показник більший за нормативне значення. Потрібно відмітити, що попри це динаміка даного показника є позитивною. Якщо в 2022 році він становив 83%, то в 2024 році він виріс на 16,7% досягнув 99,8%, майже максимального значення.

Наступним показником фінансової стійкості діяльності ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» є показники прибутковості.

Динаміка показників прибутковості представлена на рис. 2.5.

**Рис. 2.5. Динаміка коефіцієнта прибутковості
ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»**

З рис. 2.5 , ми бачимо, що показники рентабельності ROA, ROTA та власного капіталу співпадають і коливаються від 0 до 1,2% в залежності від року. Дані показники є вельми малими для успішної діяльності підприємства, навіть якщо порівняти їх з середніми по галузі, то вони будуть меншими в 5-10 разів.

Натомість показник рентабельності оборотних активів має тенденцію до зростання, якщо в 2022 році він становив 6% то в 2024 році він виріс більше ніж в чотири рази і становив 25,4%. Це означає, що ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» стає більш ефективним у використанні своїх короткострокових ресурсів (оборотних активів) для отримання прибутку.

Також важливо при дослідженні господарсько-економічної діяльності дослідити показники витрат.

Динаміка показників витрат представлена на таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Динаміка коефіцієнта прибутковості ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»

Витрати	2023	2024
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	534,5	344,9
Інші операційні витрати	3,6	5,1
Інші витрати	67,3	17,3
Разом витрати	605,4	367,3

З таблиці 2.1 бачимо, що собівартість продукції протягом 2024 року зменшився з 534,5 тис. грн. на 189,6 тис. грн. (35,5%) це пов'язано з зменшенням замовлень на підприємстві.

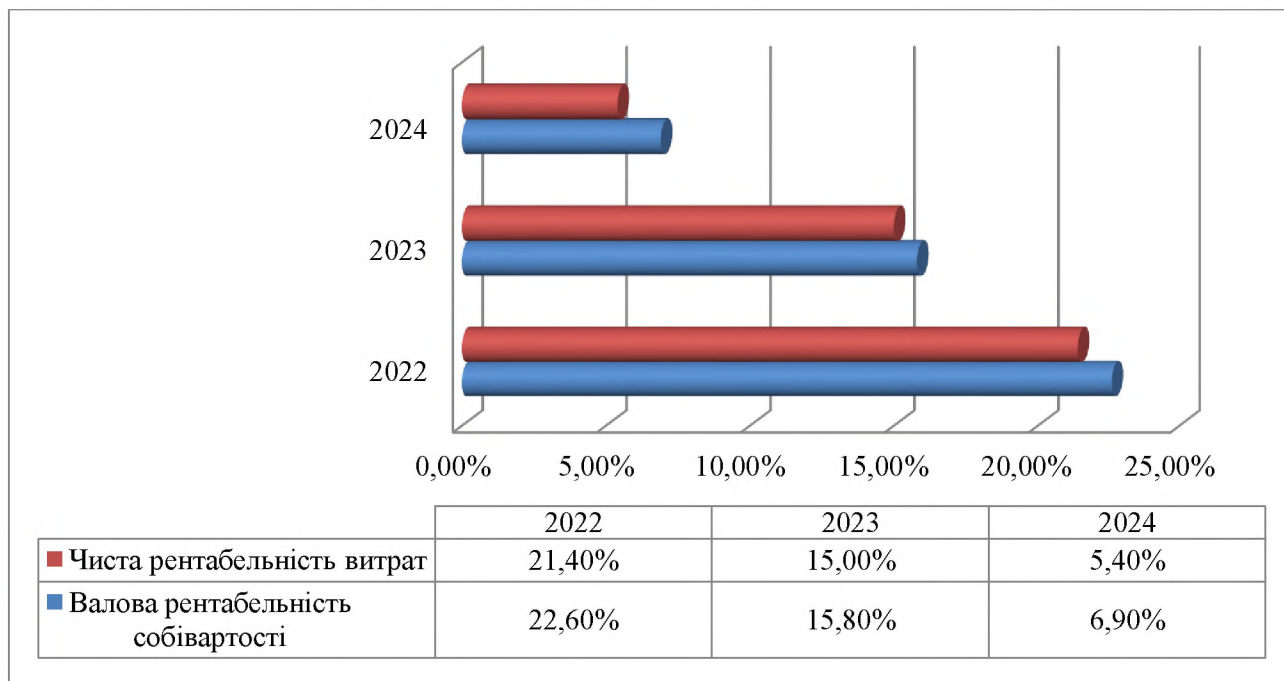
Інші операційні витрати мали протилежну тенденцію в порівнянні з першими, протягом 2023-2024 років вони зросли на 1,5 тис. грн.

В зв'язку з зменшенням замовлень ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» зменшило використання інших витрат які протягом 2024 році зменшилися з 67,3 тис грн. до 17,3 тис. грн на 50,0 тис. грн або на 74,3%.

Загалом витрати ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» зменшилися на 238,1 тис. грн. 39,3%.

Також для визначення ефективності використання витрат на ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» потрібно з'ясувати показники рентабельності витрат, серед яких можна виокремити: Валова рентабельність собівартості, чиста рентабельність витрат.

Динаміка показників витрат представлена на рис 2.6.

**Рис. 2.6. Динаміка рентабельності витрат
ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»**

На рис. 2.6 бачимо, що чиста рентабельність витрат зменшилася з 21,4% в 2022 році до 5,4% в 2024 році на 16% майже в чотири рази. Валова рентабельність собівартості також мала тенденцію до спаду, якщо в 2023 році вона була на рівні 22,6% то до 2024 року вона зменшилася на 15,7% і становила 6,9%. Дана динаміка показників рентабельності вказує про негативні тенденції на підприємстві і необхідність коригування діяльності підприємства.

Отже, необхідно констатувати, що ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» протягом 2022-2024 років зменшила доходи господарської діяльності на 16,8 тис. грн. і вони становили в 2024 році 368,8 тис. грн. Активи підприємства протягом даного періоду скоротилося на 602,4 тис. грн. і в 2024 році становили 3005,9 тис. грн. Прибуток ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» також зменшився і вже в 2024 році тільки 1,5 тис. грн, це пов'язано з складною економічною ситуацією в

країні та здороженням ситовини. Загалом витрати ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» зменшилися на 238,1 тис. грн. 39,3%., зменшилися і чиста рентабельність витрат на 16% і валова рентабельність собівартості 15,7%. Дані показники вказують на негативні тенденції на ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» і необхідність коригування його дій.

2.2. Економічний зміст, принципи та методи планування витрат на підприємстві

Планування витрат в підприємстві має вирішальне значення для економічної діяльності організації. Економічне значення планування витрат полягає в тому, що це процедура розрахунку та обґрунтування витрат, пов'язаних з тим чи іншим видом діяльності організації. Оптимальне планування витрат дозволяє скоротити витрати, підвищити ефективність ваших грошей, гарантувати якість ваших продуктів або послуг, підвищити конкурентоспроможність вашої компанії на ринку.

Основними обов'язками планування витрат в організації є визначення обсягу необхідних ресурсів, розрахунок фінансових потреб, встановлення оптимального рівня витрат, контроль витрат і аналіз фактичних витрат у порівнянні з запланованими. Планування витрат є важливою складовою бізнес-плану та бюджету підприємства.

Під час планування витрат в організації виділяють різні види витрат, їх склад і характер. Відповідальність полягає в розробці ефективних методів планування витрат, які дозволять максимально підвищити ефективність дій підприємства. Планування витрат має бути систематичним і комплексним процесом, який включає всі аспекти функціонування компанії, включаючи виробництво, розвиток технологій, дослідження і розробки, маркетинг і логістику [12].

Правила планування витрат в організації можуть відрізнятися в залежності від специфіки діяльності та потреб економіки. Однак основні

принципи планування витрат в організації включають:

- гнучкість – планування витрат має бути динамічним і залежати від мінливого характеру діяльності підприємства;
- точність – планування витрат має бути максимально точним і реалістичним, щоб уникнути недоотримання бюджету та його перевитрати;
- обґрунтування – вартість проекту повинна визначатися шляхом аналізу наступних аспектів, виробничу та фінансову інформацію компанії, а також розгляд стратегії розвитку компанії;
- систематичність – планування витрат має бути систематичним і враховувати всі аспекти діяльності компанії;
- ефективність – витрати на планування повинні гарантувати ефективне використання ресурсів підприємства та підвищувати його конкурентоспроможність;
- доступність – вартість планування має бути доступною для кожного відділу та підрозділу компанії;
- регулярність – планування витрат слід проводити регулярно, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів і підтримку діяльності підприємства;
- контроль – планування витрат має супроводжуватися контролем фактичних витрат і вивченням будь-яких відхилень від намічених показників;
- інтеграція – планування витрат має поєднуватися з іншими функціями управління;
- управління ризиками – планування витрат повинно враховувати ризик збитків і можливість незапланованих витрат;
- довгостроковість – планування витрат має бути зосереджене на довгостроковому зростанні компанії та досягненні її стратегічних цілей;
- відповідність законодавству – вартість дотримання законодавства та нормативних актів слід враховувати при плануванні витрат, щоб уникнути негативних наслідків для компанії [2].

Розрахунок витрат на попередньому рівні виробництва передбачає

спочатку визначення витрат на виробництво за попередній період, включаючи обсяг виробництва, вартість сировини, заробітну плату працівників, амортизацію активів та інші витрати. Такий підхід дозволяє скоротити витрати та ресурси, використовується минулий досвід.

Розрахунок витрат при передбачуваному рівні виробництва передбачає визначення майбутньої собівартості продукції, в т.ч прогнозований обсяг виробництва, витрати на сировину, оплату праці, амортизацію та інші витрати. Такий підхід допомагає компанії підготуватися до майбутніх змін і оцінити витрати на основі цих змін.

Концепція гнучкості мається на увазі при плануванні витрат і базується на припущенні, що ціни та попит будуть змінюватися. Це полегшує реакцію компанії на зміни навколишнього середовища та сприяє ефективному використанню ресурсів.

Концепція точності полягає в тому, що планування витрат має бути максимально точним, щоб уникнути незапланованих витрат і втрат.

Концепція обґрунтованості полягає в тому, що витрати повинні плануватися та виводитися з точних даних, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів і досягнення стратегічних цілей компанії.

Інші підходи до планування витрат, які застосовуються в організації, включають:

- прямі витрати – цей підхід використовується для оцінки витрат, пов'язаних зі створенням конкретного продукту. Це вимагає визначення всіх витрат, пов'язаних з матеріалами, працею та іншими витратами, необхідними для створення продукту;

- нормативні витрати – цей підхід передбачає обчислення типової вартості діяльності, процесу або продукту. Використання стандартів скорочує час, необхідний для планування вартості речей, і забезпечує більш точні результати;

- аналіз бюджету – цей метод передбачає порівняння фактичних витрат на проект із запланованими. Потім виявляються та виправляються відхилення

від бюджету;

- підхід із найменшими витратами – цей підхід використовується для визначення рівнів витрат, які дадуть бажаний результат. Це походить від концепції мінімізації витрат, а також забезпечення найбільшої ефективності використання ресурсів підприємства [3].

Загальний бюджет організації може відрізнятися залежно від специфіки діяльності та галузі. Проте в цілому можна виділити кілька основних видів витрат і їх відсоток у загальній вартості:

- Матеріали та комплектуючі – 40-50%;
- Зарплата та соціальні виплати – 20-30%;
- Амортизація обладнання та інвестиції – 10-15%;
- Витрати на енергію та комунальні послуги – 5-10%;
- Витрати на транспорт та логістику – 5-10%;
- Інші витрати – до 5%.

Аналіз структури витрат на рівні підприємства дозволяє визначити, куди витрачати свої ресурси, щоб їх покращити. Як правило, до складу витрат входять матеріальні витрати, витрати на оплату праці, енерговитрати та інші витрати.

Оптимізація структури витрат спрямована на скорочення витрат у незначних сферах і більш економне використання ресурсів. Це досягається, наприклад, шляхом зменшення обсягу матеріалів, що витрачаються на виробництво, використання більш економічних матеріалів і компонентів, удосконалення методів виробництва та скорочення часу виробництва.

Також можна вивчити витрати окремих видів продукції та визначити, які з них є менш прибутковими. Зібрана інформація свідчить про те, що ви можете зменшити створення цього продукту або вдосконалити технологію його виробництва.

Важливою складовою оптимізації витрат є планування витрат. Планування витрат полегшує контроль витрат і визначення пріоритетів цих витрат у бюджеті компанії. Планування витрат може передбачати розрахунок

попереднього рівня собівартості продукції, розрахунок прогнозованого рівня собівартості продукції та інші методи.

Оптимізація структури витрат має вирішальне значення для ефективного управління підприємствами. Це сприяє збільшенню прибутку і сприяє довгостроковому розвитку компанії.

Планування витрат на продукцію має вирішальне значення для управління виробничими процесами в організації. Прямі витрати, пов'язані з виробництвом продукції, походять від витрат матеріалів, праці та інших прямих витрат, пов'язаних із виробництвом. Прямі витрати, пов'язані з виробництвом продукції, як правило, включають витрати на управління, збут, обслуговування обладнання, витрати на електроенергію та інші прямі витрати.

Оптимізація витрат на виробництво продукту полягає в зниженні витрат, збереженні якості та підвищенні ефективності. Цього можна досягти за допомогою технологічних удосконалень, більш економічних матеріалів і обладнання, оптимізованої логістики та зберігання, енергоефективних рішень та інших методів.

Крім того, планування собівартості продукції вимагає ретельного аналізу ринкових тенденцій, попиту на продукцію та встановлення конкурентоспроможної ціни. Щоб досягти цього, необхідний аналіз витрат виробничого процесу, який включає прямі та непрямі витрати, а також розрахунок доходу, необхідного для того, щоб зробити процес прибутковим.

Планування вартості послуг передбачає розрахунок вартості надання послуги підприємству замовника. Найбільшими складовими витрат на послуги є витрати на оплату праці, матеріали, обладнання, енергію та комунальні послуги, витрати на рекламу та маркетинг.

Планування вартості послуг передбачає знаходження оптимального співвідношення між витратами на надання якісних послуг і виручкою підприємства. Для цього необхідне ретельне вивчення потреб замовника і ринку, визначення ефективних методів надання послуг, зниження витрат.

Оптимізація витрат на послуги може бути досягнута шляхом скорочення

витрат на рекламу та маркетинг, удосконалення процесів надання послуг та використання ефективних методів управління витратами.

Планування витрат на дослідження та розробки має вирішальне значення для стратегії підприємства, воно включає витрати на розробку нових продуктів, методів, підвищення якості та конкурентоспроможності, впровадження інноваційних рішень, а також науково-технічні зусилля.

Витрати, пов'язані з дослідженнями та розробками, можуть включати заробітну плату науковців та інженерів, закупівлю обладнання та матеріалів для досліджень, вартість оренди приміщення для досліджень та розробок, а також інші витрати, пов'язані з пошуком знань.

Метою оптимізації витрат на дослідження та розробки є підвищення ефективності науково-дослідного відділу компанії та впровадження інноваційних методів дослідження, які здешевлюють дослідження та мають швидший цикл розробки нових продуктів і технологій.

Планування витрат в організації починається з встановлення мети планування, яка полягає у формулюванні цілей, які будуть досягнуті в поєднанні зі стратегією розвитку організації [5].

Після встановлення мети процесу планування створюється бюджет для витрат, які будуть спрямовані на процес на певний період. Бюджет дозволяє регулювати витрати, раціонально розподіляти вартість речей і вживати відповідних заходів для їх максимізації.

Встановлення бюджету передбачає спочатку аналіз фінансового стану компанії, попереднього бюджету, прогнозованого доходу, аналіз конкурентів і ринку, які разом забезпечують компанію необхідною інформацією для розрахунку витрат на наступний бюджетний період. Метою планування витрат і формування бюджету є забезпечення ефективного використання ресурсів підприємства, максимізація прибутковості та зниження ймовірності фінансових втрат.

Виявлення осіб, які планують витрати та контролюють їх виконання, має вирішальне значення для ефективного управління витратами в компанії. Як

правило, це делегується фінансовому відділу або відділу управління витратами. Однак відповідальність може бути делегована різним відділам залежно від специфіки діяльності компанії.

Відповідальні особи повинні володіти достатніми знаннями та досвідом у плануванні витрат і здатністю регулювати їх управління. Вони також повинні мати доступ до інформації про фінансовий стан компанії та розуміти зв'язок між цією інформацією та здійсненням витрат. Крім того, вони повинні мати можливість взаємодіяти з іншими відділами та залучати їх до планування та контролю за витратами.

Відповідальність за планування витрат також може бути розподілена між керівництвом компанії та відповідними керівниками відділів. Керівництво має забезпечити достатнє фінансування для реалізації стратегічних цілей компанії, визначення пріоритетів компанії та встановлення бюджетних обмежень. Начальники відділів повинні створювати бюджети для своїх відділів, вони повинні спостерігати за виконанням цих бюджетів і звітувати про результати іншим відділам.

Аналіз фактичних витрат і їх порівняння з прогнозованими витратами має вирішальне значення для планування витрат на підприємстві. Це полегшує ідентифікацію відмінностей між запланованими та фактичними витратами та дозволяє відповідно скорегувати ваше планування.

Розглядаючи фактичні витрати, дуже важливо визначити, які витрати є обов'язковими та необхідними для типової роботи компанії, а які можна зменшити або змінити без негативного впливу на якість продукції чи послуг.

Порівняння фактичних і прогнозованих витрат дозволить виявити розбіжності та визначити їх походження. Якщо фактичні витрати перевищують заплановані витрати, це може свідчити про неефективне використання ресурсів, збільшення витрат або неправильне планування. У цьому випадку необхідно змінити планування витрат і скоротити витрати [6].

Якщо фактичні витрати менші за заплановані, це може свідчити про ефективне використання ресурсів, зниження вартості певних типів витрат або

відсутність планування. У цьому випадку можна розглянути можливість перерозподілу ресурсів на інші сфери відповідальності підприємства або скорочення передбачених бюджетом витрат.

Зміна способу планування витрат на підприємстві має вирішальне значення для забезпечення ефективного використання ресурсів і реагування на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Зміна плану витрат може передбачати зміну обсягу виробництва, зміну цін на вироблену продукцію, зміну вартості матеріалів і послуг, реорганізацію раніше виділеного бюджету та інші дії. Важливо пам'ятати, що зміна плану витрат є виправданою та розглядається під час виконання дій.

Зміна витрат на планування можлива в залежності від різних факторів, що впливають на діяльність підприємства. Наприклад, зміна економічних умов, зміна попиту на продукти чи послуги, зміна обмінного курсу, зміна законодавства тощо. У цьому контексті зміни зовнішнього середовища необхідно розглядати разом із внутрішніми змінами всередині компанії, такими як зміни обсягу виробництва, впровадження нових технологій, підвищення ефективності виробництва тощо.

Коригування планування витрат здійснюється шляхом зміни витрат, пов'язаних з окремими компонентами статті витрат, перерозподілом витрат між різними статтями витрат або зміною загальної вартості. У цьому випадку необхідно дотримуватися принципів точності, розумності та гнучкості.

Крім того, важливо враховувати вартість планування під час прийняття стратегічних рішень щодо підприємства, таких як розширення масштабів бізнесу, придбання нового обладнання, впровадження нових технологій тощо. У цьому випадку важливо оцінити вплив нових рішень на загальну вартість проекту та внести зміни у вартість планування.

В результаті коригування планування витрат є вирішальним для діяльності підприємства, цей етап дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів і знизити собівартість продукції підприємства..

2.3. Технології та програмні засоби планування витрат на підприємстві

Планування витрат підприємства має вирішальне значення для управління фінансами та успішного завершення підприємства. Це процедура, яка передбачає збір і вивчення інформації щодо всіх витрат, пов'язаних з різними аспектами діяльності підприємства, включаючи операційні витрати, капітальні витрати, витрати на персонал, маркетинг тощо, і визначення того, які з цих витрат необхідні, а які можна зменшити або уникнути.

Планування витрат підприємства полегшує розуміння того, скільки грошей необхідно для виконання різних проектів, щоб забезпечити належне функціонування підприємства та досягти стратегічних цілей. Це сприяє ефективному використанню ресурсів і дозволяє уникнути додаткових витрат. Крім того, планування витрат дозволяє компаніям планувати свої бюджети та встановлювати точки, на яких можна виявити та виправити будь-які розбіжності з очікуваними витратами.

Ефективні технології та програмне забезпечення допомагають компаніям створювати деталізовані бюджети та керувати витратами, вони також полегшують створення бюджетів, які прогнозуються та фінансово аналізуються. Наприклад, програми бюджетування полегшують створення детальних бюджетів і моніторинг їх виконання в будь-який момент часу. Програмне забезпечення обліку та контролю витрат сприяє автоматизації процесів збору, обробки та аналізу інформації про витрати на підприємстві, це програмне забезпечення дозволяє оперативно реагувати на невідповідності.

Електронні таблиці також корисні для планування бюджету підприємства. Вони полегшують створення простих таблиць, зберігання та аналіз інформації про витрати, а також використання багатьох формул і функцій для швидкого розрахунку різних фінансових показників.

Інші важливі компоненти планування витрат підприємства включають управління витратами. Він охоплює процедури визнання, вивчення та

регулювання витрат, зокрема за допомогою використання технології та програмного забезпечення. Управління витратами сприяє ефективному використанню ресурсів і дозволяє уникнути додаткових витрат, які є непотрібними [8].

Іншим методом планування витрат ресурсів підприємства є ERP-системи. Вони полегшують інтеграцію різних бізнес-процесів і функцій, таких як фінанси, виробництво, управління запасами та інші, що дозволяє підприємствам мати більш ефективний контроль над своїми витратами та підвищити свою продуктивність.

Планування витрат на персонал також використовує спеціальні програмно-технологічні засоби, такі як системи кадрового обліку та програми оцінки продуктивності праці працівників. Вони допомагають компаніям планувати витрати на оплату праці та інші витрати, пов'язані з персоналом, а також контролювати виконання запланованих витрат. Для ефективного планування витрат також використовуються різні інструменти для автоматизації процесів збору, обробки та аналізу даних. Наприклад, бізнес-аналітика, машинне навчання та штучний інтелект сприяють швидкому й точному аналізу великої кількості інформації про витрати та забезпечують ефективне прийняття рішень.

Контроль витрат є ще одним важливим компонентом планування витрат в організації. Це полегшує ідентифікацію перевищених витрат і перевірку того, чи витрати заплановані чи ні. Контролювати витрати можна вручну або за допомогою програмного забезпечення, яке автоматизує процес.

Аналіз результатів планування витрат в організації має вирішальне значення для процесу управління фінансами. Це допомагає керівництву компанії зрозуміти ефективність планування витрат і те, які зміни можна внести для покращення бізнес-процесів. Аналіз результатів планування витрат також слугує для визначення пріоритетів і намічених шляхів розвитку для компанії.

Як наслідок, планування вартості речей в організації має вирішальне

значення для управління фінансами організації та досягнення цілей організації. Використання технологій і програмних засобів дозволяє компаніям більш ефективно планувати витрати і контролювати їх виконання, що сприяє досягненню стратегічних цілей і забезпечує довгостроковий розвиток компанії. Планування витрат полегшує контроль витрат і ефективне використання ресурсів, це полегшує порівняння цін і збільшення прибутковості [9].

Як правило, планування витрат підприємства є процедурою, яка займає багато часу та є вигідною для підприємства. Використання сучасних технологій і програмного забезпечення для планування витрат дозволяє підприємствам проводити більш точно та ефективно управління витратами, моніторинг витрат і розуміння того, які зміни необхідно внести, щоб забезпечити довгострокову життєздатність і успіх підприємства.

Бюджетування є однією з найважливіших складових планування витрат на підприємстві. Це процедура створення детального бюджету витрат і доходів за певний період часу, що полегшує нагляд за фінансами та ефективне використання ресурсів.

Бюджет можливий на різні періоди часу, наприклад, рік, квартал, місяць, тиждень тощо. Він включає розподіл витрат, пов'язаних з різними видами господарської діяльності, такими як виробництво, маркетинг, продажі, оплата праці тощо, а також прогноз того, скільки доходу буде отримано за певний період часу.

Бюджетування дозволяє компаніям регулювати витрати та максимізувати ефективність використання ресурсів. Це допомагає керівництву підприємства зрозуміти, скільки грошей необхідно для реалізації різних проектів, щоб забезпечити належне функціонування підприємства та досягнення стратегічних цілей. Крім того, бюджетування дозволяє компаніям регулювати свої витрати та спрямовувати ресурси. Якщо витрати перевищують запланований бюджет, керівництво може вжити заходів для їх зменшення, наприклад, зменшивши витрати на маркетинг або адміністративні витрати.

Бюджет також може визначити критичні показники, такі як точка

беззбитковості або чистий прибуток, ці показники допомагають підприємствам визнати свою прибутковість і винахідливість.

Взагалі, бюджетування має вирішальне значення для планування витрат підприємства, що дає можливість бізнесу регулювати витрати та забезпечувати ефективне використання ресурсів, визначати пріоритет і напрямок розвитку, визначати ключові показники рентабельності та ресурсоефективності [10].

Сьогодні бюджетування може здійснюватися автоматично за допомогою різних програмних засобів, таких як системи ERP, бізнес-аналіз, машинне навчання та штучний інтелект. Вони полегшують швидкий і точний аналіз великих наборів даних і ефективне визначення тенденцій даних. Крім того, бюджетування може використовуватися для створення довгострокових планів розвитку компанії. Наявність бюджету на кілька років наперед дозволяє компаніям планувати свої витрати та визначати ймовірні шляхи зростання.

Усі ці фактори сприяють необхідності бюджетування як ресурсу планування для компаній. Він допомагає компаніям контролювати свої витрати та забезпечити ефективне використання ресурсів, визначити пріоритет і напрямок розвитку, а також визначити ключові показники рентабельності та ефективності використання ресурсів.

Бюджетний підхід має кілька переваг порівняно з традиційним методом планування витрат, який одночасно є складним і трудомістким. Вони сприяють зменшенню кількості часу, витраченого на бюджетування та управління витратами, а також підвищують ефективність і точність процесу.

Крім того, програми бюджетування полегшують аналіз різних бюджетних сценаріїв, враховуючи різний потенціал зростання бізнесу та різні умови.

Ще однією перевагою бюджетування є можливість спостерігати за витратами в будь-який момент часу, що дозволяє негайно реагувати на зміни та вносити зміни до бюджету. Крім того, відстеження виконання запланованих витрат і порівняння фактичних даних з плановими даними дозволить виявити розбіжності між ними та вжити заходів для їх усунення.

Корисність програм бюджетування[11]

Завдання	Опис
Складання детальних планів витрат на різні види діяльності	Допомагає планувати витрати на різні види діяльності підприємства.
Відстеження виконання запланованих витрат та визначення відхилень	Дозволяє контролювати виконання запланованих витрат та визначати відхилення від плану.
Розрахунок ключових показників прибутковості та ефективності використання ресурсів	Допомагає визначати прибутковість та ефективність використання ресурсів.
Аналіз фактичних даних про витрати та їх порівняння з плановими	Допомагає проводити аналіз витрат та їх порівняння з плановими.
Пошук шляхів для зменшення витрат та підвищення ефективності використання ресурсів	Допомагає знаходити шляхи для зменшення витрат та підвищення ефективності використання ресурсів.
Складання прогнозів доходів та визначення пріоритетів розвитку підприємства	Допомагає планувати доходи та визначати пріоритети розвитку підприємства.
Автоматичне формування звітів про витрати та доходи на різних рівнях управління	Допомагає автоматизувати процес формування звітів про витрати та доходи на різних рівнях управління.

Програмне забезпечення, яке полегшує облік і нагляд за витратами на підприємстві, вважається спеціальним програмним інструментом, який допомагає зберігати записи та нагляд за витратами на різних рівнях управління підприємством. Ці програми сприяють точному та швидкому обліку витрат, нагляду за ними та аналізу фактичної інформації про витрати.

Основні цілі програмного забезпечення для обліку і контролю витрат:

- облік витрат, пов'язаних з різними видами господарської діяльності;
- контроль за виконанням прогнозованих витрат та регулювання витрат;
- аналіз фактичних витрат і їх порівняння з очікуваними;
- розрахунок важливих показників рентабельності та ефективності використання ресурсів;
- виявлення методів зниження витрат і підвищення ефективності використання ресурсів;
- складання звітів про витрати і доходи на різних рівнях управління.

Програмне забезпечення для обліку та контролю витрат сприяє ефективному управлінню витратами та ефективному використанню ресурсів.

Вони пропонують як точність, так і швидкість обліку витрат, що дозволяє розпізнавати будь-які відхилення від запланованих витрат і змінити бюджет [12].

Крім того, програмне забезпечення для обліку та контролю витрат можна поєднувати з іншими програмними інструментами, такими як системи бюджетування або ERP. Це сприяє автоматизації процесу планування та контролю витрат, а також точному обліку тимчасових ресурсів у режимі реального часу. Одна з переваг програмного забезпечення для обліку та контролю витрат полягає в тому, що воно дає змогу стежити за еволюцією витрат у часі, починаючи від окремих відділів і закінчуючи загальною вартістю всіх рівнів управління. Це полегшує підприємствам детальний аналіз структури витрат і визначення областей, де можна зменшити витрати або ефективніше використовувати ресурси.

Програмне забезпечення для обліку та контролю витрат може бути розроблено як універсальний продукт, який можуть використовувати різні компанії. Однак він також може бути виготовлений на замовлення, враховуючи специфічні вимоги та особливості кожної компанії.

Загалом програмне забезпечення для обліку та контролю витрат на підприємстві є життєвоважливим інструментом, який сприяє точному та ефективному обліку витрат, контролю за здійсненням витрат та максимальному використанню ресурсів. Це сприяє зниженню витрат і підвищенню ефективності бізнесу. Це в свою чергу призводить до підвищення прибутковості та конкурентоспроможності.

Електронні таблиці є частиною найпоширеніших інструментів, які використовуються для планування бюджету в бізнесі. Вони полегшують створення детальних бюджетних витрат і відстеження того, як вони здійснюються, а також аналізують різні бюджетні сценарії.

Основними перевагами електронних таблиць у плануванні витрат підприємства є:

- гнучкість і швидкість – електронні таблиці полегшують створення та

зміну бюджетів відповідно до потреб та умов бізнесу;

- точність і послідовність – електронні таблиці полегшують точне й надійне відстеження витрат і аналіз різних варіантів бюджету;
- автоматизація процесів – електронні таблиці можна запрограмувати на автоматичний розрахунок показників, що значно зменшує труднощі планування та контролю витрат;
- простий у використанні – електронні таблиці – це простий і бюджетний інструмент, який підходить для більшості користувачів;
- здатність аналізувати інформацію – електронні таблиці полегшують аналіз інформації про витрати та порівняння запланованих і фактичних витрат;
- зручність у співпраці – електронні таблиці полегшують використання кількох бюджетів одночасно та разом вносять зміни [13].

Щоб використовувати електронні таблиці для планування витрат підприємства, ви повинні спочатку вибрати структуру бюджету та показники, які використовуватимуться для його розрахунку. Після цього необхідно створити таблицю у відповідному програмному забезпеченні, наприклад Microsoft Excel, Google Sheets або LibreOffice Calc. У таблиці можна створювати різні аркуші з різними витратами, пов'язаними з різними видами витрат, включаючи заробітну плату, орендну плату, витрати на матеріали тощо. Ви також можете створювати формули, які обчислюють витрати на основі вхідної інформації.

Після складання бюджету важливо регулярно оцінювати виконання запланованих витрат і порівнювати їх із запланованими значеннями. Якщо розбіжності із запланованими значеннями невеликі, ви не можете втручатися. Однак, якщо розбіжності значні, може знадобитися внесення змін до бюджету та зміна стратегії підприємства.

Як правило, електронні таблиці є потужним і популярним інструментом планування бюджету на підприємстві. Вони сприяють швидкому та гнучкому формуванню бюджетів, відстежують витрати запланованих витрат і оцінюють різні бюджетні сценарії. Використання електронних таблиць може полегшити

планування та контроль витрат в організації та сприяти підвищенню ефективності та прибутковості операцій.

Управління витратами має вирішальне значення для планування витрат в організації. Він складається з аналізу витрат і спроб їх зменшити або покращити. Прерогативою управління витратами є максимізація ефективності використання ресурсів і підвищення прибутковості компанії [14].

Основними принципами управління витратами можна вважати наступні:

- системність – управління витратами повинно бути системним та регулярним процесом, що включає аналіз витрат, пошук шляхів для їх зменшення та контроль виконання запланованих заходів;
- аналітичний підхід – управління витратами повинно ґрунтуватися на аналізі даних про витрати та їх структуру, що дозволяє виявляти ті області, де можна зменшити витрати або підвищити ефективність використання ресурсів;
- постійне вдосконалення – управління витратами повинно бути процесом постійного вдосконалення, що дозволяє підприємству забезпечувати оптимальне використання ресурсів та підвищувати ефективність своєї діяльності;
- керівництво «зверху» – управління витратами повинно бути підтримане керівництвом підприємства, що забезпечує необхідний рівень фінансування та ресурсів для виконання запланованих заходів.

Управління витратами включає кілька кроків, включаючи аналіз витрат, розробку стратегії скорочення витрат, моніторинг виконання запропонованих дій та оцінку результатів. Для ефективного управління витратами необхідно мати доступ до відповідної інформації щодо витрат і проводити систематичний аналіз цих витрат. Це досягається за допомогою програмного забезпечення для обліку витрат і моніторингу, електронних таблиць або інших інструментів.

Одним із методів управління витратами є методологія аналізу ABC (Activity-Based Costing), яка класифікує витрати за їхнім впливом на виробництво та загальну продуктивність підприємства. За допомогою такого підходу можна визначити, які види витрат найбільше впливають на

ефективність виробництва, і зосередитися на зниженні цих витрат.

Іншим методом управління витратами є Lean-підхід, який використовується для скорочення витрат і підвищення продуктивності. Основні принципи методу Lean зосереджені на потребах клієнта, зниженні вартості запасів, покращенні виробничих процесів і підтримці якості продукції.

Управління витратами має вирішальне значення для планування витрат в організації та дозволяє максимізувати ефективність ресурсів і забезпечити оптимальне їх використання. Для ефективного управління витратами має бути доступна інформація про витрати, необхідно використовувати інструменти та проводити систематичний аналіз витрат і намагатися їх зменшити.

ERP (Enterprise Resource Planning) – це комп'ютерна програма, яка полегшує автоматизацію бізнес-процесів в організації. Він об'єднує кілька функціональних компонентів, включаючи фінансово-бухгалтерську, виробничу, логістичну та інші компоненти. Використання систем ERP полегшує зобов'язання підприємства щодо інтеграції та оптимізації бізнес-процесів, підвищення ефективності та зниження витрат.

Крім того, ERP-системи можна використовувати для планування витрат в організації. Вони містять компоненти, які дозволяють планувати бюджет, спостерігати за виконанням запланованих витрат і використовувати аналітичні інструменти для виявлення та усунення недозволених витрат.

Основні переваги використання ERP при плануванні витрат:

- інтеграція даних – ERP-системи полегшують поєднання фінансової, виробничої, логістичної та іншої інформації – це полегшує точний і повний збір даних, необхідних для планування витрат;
- ефективність – використання систем ERP полегшує підприємством оптимізацію процесів планування витрат, цей процес скорочується вдвічі, а аналіз даних має пріоритет за часом і скороченням витрат;
- контроль цін – системи ERP полегшують відстеження запланованих витрат і виявлення невідповідностей – це полегшує виявлення проблем і забезпечує швидке реагування;

- аналіз даних – системи ERP мають інструменти аналізу даних, які дозволяють організації отримувати конкретну інформацію про витрати та їхній вплив на бізнес-процеси – це сприяє більш точному і значному плануванню витрат на майбутнє;

- зниження собівартості – системи ERP можуть полегшити виявлення неприпустимих витрат і пошук способів їх скорочення – цього можна досягти за допомогою аналізу витрат, який визначає процеси, що повторюються кілька разів, та інших методів оптимізації;

- прогнозування – системи ERP можна використовувати для прогнозування майбутніх доходів і витрат – це полегшує планування діяльності та точну оцінку майбутніх витрат;

- інтеграція з іншими програмними додатками – системи ERP можна комбінувати з іншими програмними інструментами, які полегшують бюджетування, що дозволяє підприємству забезпечити точність і повноту інформації про витрати на кожному рівні управління.

Як наслідок, використання програмного забезпечення ERP для планування витрат підприємства може значно допомогти цьому процесу та забезпечити найбільш ефективне використання ресурсів. Для ефективного управління витратами в компанії важливо вибрати відповідне програмне забезпечення та правильно його налаштувати.

Планування витрат на персонал є невід'ємною частиною планування витрат підприємства. Для цього можна використовувати різні програмні додатки та інструменти, які сприяють ефективному управлінню витратами на персонал [16].

Автоматизація процесів збору, обробки та аналізу даних сприяє більш ефективному плануванню витрат і прийняттю обґрунтованих рішень, що призводить до підвищення ефективності та конкурентоспроможності на ринку. Використовуючи програмне забезпечення для збору та аналізу даних, компанії можуть отримувати актуальну та точну інформацію про свої витрати, що дозволить їм ефективніше планувати свої витрати та забезпечити пропорційний

баланс між витратами та прибутком.

Таблиця 2.3

**Основні програмні засоби та інструменти, які використовуються для
планування витрат на персонал на підприємствах[14]**

№	Назва програмного засобу	Опис
1.	HR-системи	Програмні засоби для управління людськими ресурсами на підприємстві, що дозволяють зберігати та обробляти інформацію про працівників, їх оплату праці, графіки роботи та інші дані.
2.	Програми обліку робочого часу	Програмні засоби, що дозволяють точно відстежувати робочий час працівників, включаючи години роботи, дні відпустки, хвороби та інші показники.
3.	Програми бюджетування заробітної плати	Програмні засоби, що дозволяють розраховувати заробітну плату для працівників та планувати витрати на персонал на основі різних критеріїв, таких як посада, рівень освіти, стаж роботи та інші.
4.	Програми для планування навчання	Програмні засоби, що дозволяють планувати та організовувати навчання працівників на підприємстві, включаючи витрати на навчання та розвиток персоналу.
5.	Програми для аналізу продуктивності працівників	Програмні засоби, що дозволяють аналізувати продуктивність працівників на підприємстві та визначати ефективність використання ресурсів на підприємстві.
6.	Програми для планування та оцінки відпусток	Програмні засоби, що дозволяють планувати та відстежувати відпустки працівників на підприємстві, включаючи витрати на відпустки та їх вплив на бізнес-процеси.
7.	Програми для автоматичного розрахунку податків та страхових внесків	Програмні засоби, що дозволяють автоматично розраховувати податки та страхові внески для працівників та контролювати їх оплату. Вони дозволяють підприємствам забезпечити точний розрахунок податків та відповідну звітність перед державними органами.
8.	Програми для планування та ведення кадрового обліку	Програмні засоби, що дозволяють забезпечити ефективний кадровий облік на підприємстві, включаючи інформацію про резюме працівників, їхні кваліфікації, особисті дані та інші показники.
9.	Програми для планування та оцінки результативності працівників	Програмні засоби, що дозволяють планувати та оцінювати результативність працівників на підприємстві, включаючи витрати на заробітну плату, бонуси та інші стимули.
10.	Програми для планування та контролю над витратами на медичне страхування	Програмні засоби, що дозволяють планувати та контролювати витрати на медичне страхування для працівників на підприємстві, включаючи різноманітні страхові програми та пакети.
11.	Програми для планування та контролю над витратами на соціальні програми	Програмні засоби, що дозволяють планувати та контролювати витрати на соціальні програми для працівників на підприємстві, включаючи стипендії, пенсійні програми та інші.

Крім того, автоматизація збору, обробки та аналізу даних дозволяє компаніям швидше реагувати на зміни ринку та внутрішні фактори, що може призвести до конкурентної переваги на ринку.

Одним із прикладів використання програмних засобів для ефективного планування витрат є використання систем бізнес-аналітики (BI), таких як Tableau, Power BI та інші. Вони полегшують візуалізацію та аналіз даних із різних джерел, включаючи системи ERP, електронні таблиці, бази даних та інші джерела.

Інші програмні інструменти також можна використовувати для ефективного планування витрат, наприклад програми, які автоматизують збір і обробку даних, складання бюджету та планування витрат, програми, які обліковують витрати та контролюють витрати на персонал.

Усі ці програмні засоби сприяють ефективному плануванню витрат, забезпечуючи точний облік та аналіз даних, автоматичні розрахунки витрат, а також можливість прогнозувати майбутні тенденції та планувати витрати на їх основі.

Контроль витрат має вирішальне значення для успішного планування витрат в організації. Це полегшує точний облік витрат і ідентифікацію надлишкових або менших витрат, які можна використовувати для забезпечення оптимального співвідношення витрат і прибутку.

Контролювати витрати можна за допомогою різних методів і інструментів, зокрема:

- виділення коштів і підготовка бюджету – розробка детальних бюджетів і планування видатків на різні види діяльності полегшує підприємству контроль за своїми витратами та визнання нерівноправних витрат;
- наявність фінансового обліку витрат – систематичний облік витрат дозволяє організації стежити за своїми витратами та визначати будь-які значні витрати;
- перегляд фактичної вартості речей і порівняння її з плановою

вартістю – порівняння фактичних витрат із запланованими дозволяє виявити розбіжності та вжити заходів щодо їх усунення.

Використання спеціалізованих програм для бюджетного контролю. Деякі програми бюджетування та планування витрат мають програми, які автоматично відстежують і перевіряють витрати; в інших ці функції зазвичай вбудовані.

Аналіз витрат. Аудит витрат – це процес аналізу ефективності та правильності витрат в організації, що може допомогти виявити надмірні або недоречні витрати.

Ефективний контроль витрат сприяє як контролю витрат, так і плануванню майбутніх витрат, а також розробці стратегії ефективного використання ресурсів підприємства. Крім того, контроль витрат може підвищити ефективність і конкурентоспроможність організації на ринку. Наприклад, контроль витрат може допомогти компанії визнати непотрібні витрати та натомість просувати продукти чи послуги більш ефективними методами. Крім того, контроль витрат може допомогти компанії визначити проблемні області та виправити їх, щоб підвищити операційну ефективність [17].

Для ефективного управління витратами в організації є кілька методів і інструментів. Найбільш продуктивними з них є автоматизація збору та аналізу даних, облік витрат, використання спеціальних програмних засобів контролю та аудиту витрат.

Після того, як бюджет створено та впроваджено в компанії, важливо оцінити результати бюджету. Це полегшить розуміння того, наскільки ефективним було планування витрат, які проблеми виникли та як їх можна вирішити в майбутньому.

Основні етапи аналізу фінансових результатів управління витратами в організації:

- перевірка фактичних витрат, по-перше, важливо оцінити, чи відповідали фактичні витрати запланованим. Якщо були розбіжності, важливо

з'ясувати їх походження;

- обговорення результатів – після аналізу фактичних витрат важливо оцінити результати плану витрат. Це досягається за допомогою спеціальних програмних засобів, таких як Tableau або Power BI;

- виявлення проблемних зон – після вивчення результатів можна виявити проблеми, де витрати були більшими, ніж очікувалося. Це можуть бути додаткові витрати, пов'язані з рекламою, які є непотрібними або перевищують бюджет на заробітну плату, або не забезпечують заплановані продажі;

- відкриття рішень – після визначення проблемних областей важливо знайти рішення, які запобіжать виникненню проблем у майбутньому. Це може передбачати зменшення витрат на рекламу, підвищення зарплат або пошук нових джерел доходу;

- внесення змін – зрештою, зміни до плану витрат необхідні, щоб уникнути проблем, які були виявлені під час аналізу результатів планування витрат.

Перегляд результатів виконання плану витрат має вирішальне значення для процесу ефективного управління бізнесом. Для цього можна використовувати різні інструменти та показники, зокрема:

- фактичні витрати на проект перевищують заплановані витрати – це полегшує виявлення ступеня відхилень і причин їх походження;

- вартість кожної одиниці ділиться на вартість усієї серії – цей показник визначає витрати на виробництво одиниці продукції та передбачає шляхи зниження витрат;

- показники рентабельності та ефективності – вони дозволяють визначити, наскільки ефективно використовуються ресурси та отриманий прибуток від підприємства;

- аналіз витрат на персонал – це полегшує визначення вартості найму персоналу та способу її зменшення;

- аналіз витрат на витратні матеріали та обладнання – це полегшує ідентифікацію найдорожчих матеріалів і обладнання, а також шляхів їх

зменшення;

- прогнозування майбутніх витрат – цього можна досягти за допомогою моделей, які прогнозують і аналізують вартість трендів;
- своєчасне завершення проектів – це полегшить вам визначення позиції компанії відносно її конкурентів і те, як ви можете покращити свої результати.

Зрештою, планування витрат має вирішальне значення для успішної роботи компанії. Використання технології та програмного забезпечення може сприяти більш ефективному та більш точному плануванню та контролю витрат, що, у свою чергу, може призвести до підвищення ефективності та конкурентоспроможності на ринку.

Для бюджетування та планування витрат на підприємстві можна використовувати різноманітні програмно-технологічні засоби, включаючи ERP-системи, системи бюджетування та планування витрат, програми обліку та контролю витрат на персонал та інші технологічні засоби [18].

Рекомендовані практики використання технології та програмного забезпечення для цілей планування витрат в організації включають:

- дослідження та оцінка попиту на програмне забезпечення для планування витрат на підприємстві;
- вибір програмного забезпечення, яке найбільш ефективно відповідає вимогам компанії;
- надання інструкцій та підтримки користувачів програмного забезпечення;
- налагодження системи управління витратами та постійний аналіз результатів процесу планування;
- використання даних про витрати для підвищення ефективності та життєздатності компанії.

Усі ці заходи можуть сприяти більш ефективному плануванню та контролю витрат, що призведе до оптимального співвідношення витрат і прибутку, що має вирішальне значення для успіху на ринку.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА РИНКУ

3.1. Внутрішньогосподарський контроль витрат діяльності в системі управління підприємством

Отримання найбільшого ефекту при найменших витратах ресурсів і їх економія залежить від вирішення компанією проблеми управління витратами, яка передбачає пошук шляхів зниження витрат. Витрати є основною межею прибутку, а також визначають обсяг виробництва.

Основною складовою витрат виробництва є контроль над витратами виробництва. Контроль витрат є послідовним компонентом системи управління. Розгорнута, капіталізована система регулювання управління на підприємстві є основою для прийняття управлінських рішень. У зв'язку з цим кожна компанія повинна мати добре розвинену внутрішню систему контролю, організовану відповідно до принципів організації ринку та конкурентного суперництва.

Управління інформаційним процесом можна розглядати аналогічно самому інформаційному процесу, мета оцінки ступеня досягнення мети підприємства базується на відстеженні економічних явищ і процесів, виявленні тенденцій і розбіжностей у діяльності підприємства та їх екологічному аналогу.

Залежно від контексту операцій (звички подій, швидкість змін і прогнози щодо майбутнього) в історії будь-якої країни можна виділити кілька етапів економічного розвитку, викликаних зростанням екологічної нестабільності.

Зміна ступеня нестабільності призводить до перемикання напрямків систем управління від простих до складних. М.С. Пушкар класифікує чотири фази розвитку систем управління:

- управління бізнесом на основі виконання засобів контролю

(пригадайте минулі події);

- управління, засноване на екстраполяції (швидкість змін зростає, але майбутнє прогнозується на основі минулого);
- управління, засноване на передбаченнях змін (наявність аномальних явищ і швидкість змін, яка не надто швидка, але не зовсім точна);
- керівництво, яке покладається на імпровізовані рішення в надзвичайних ситуаціях (поява нових обов'язків настільки раптова, що їх неможливо передбачити заздалегідь) [22].

Внутрішній економічний контроль сприяє послідовному характеру економічних операцій та їх потенціалу економічної життєздатності для кожної компанії. Проте внутрішньогосподарський контроль не обмежується вищезазначеними формами.

Одним із суттєвих недоліків внутрішньогосподарського контролю на підприємстві є його опора на минулі рішення або дії, які є несистематичними, документальними дослідженнями господарських операцій, умов і процесу виконання рішень.

Попередній і поточний контроль передусім передбачає аналіз документів, що надійшли до бухгалтерії, а не затвердження (чи підписання) документів керівниками функціональних і структурних підрозділів.

Відсутність контролю сприяє поширенню доповнень, розкрадання та нецільового використання ресурсів, що призводить до втрати ефективності в усіх видах діяльності.

Відсутність чітко визначених прав, обов'язків, функцій і відповідальності співробітників, непослідовна поведінка співробітників щодо інструкцій і цілей організації, відсутність фінансового контролю за їх діями – все це позбавляє працівників прав.

Практика зміни економіки різних галузей, принципова зміна умов функціонування суб'єктів господарювання, зближення вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку із зарубіжними зумовлюють необхідність впровадження нових методів контролю, спрямованих на посилення його

профілактичної, інформативної та регулюючої функцій.

Механізм контролю базується на введенні в систему обліку нових об'єктів спостереження, вдосконаленні збору й обробки інформації, розширенні набору економічних показників, що використовуються для оцінки результатів діяльності підприємства, посиленні взаємозв'язків між різними функціями управління. Вчені виявили відповідність внутрішньогосподарського контролю первинним властивостям системи, цього зв'язку достатньо для того, щоб вважати систему незалежною.

Основними методичними прийомами зниження витрат є: ревізія витрат, заснована на порівнянні фактичної вартості речей з цільовою, інвентаризація оборотних активів, аналіз способів списання собівартості. Це все приклади підходів, які використовуються для зниження витрат.

Комунікація між управлінським персоналом і співробітниками в системі внутрішнього контролю має прямого зв'язку, ця інформація використовується для оцінки реального стану об'єкта моніторингу і виконання управлінських рішень.

Кожна інформація надходить із систем внутрішнього контролю компанії, які розташовані у вертикальному зв'язку між різними рівнями управління, вони є основою для прийняття власником компанії рішень щодо операційних аспектів, щоб уникнути або запобігти негативним наслідкам, які можуть негативно вплинути на ефективність економічної діяльності.

За часом впровадження внутрішній контроль складається з: первинного, поточного (оперативного) та наступного.

Щоб запобігти проблемам, які негативно вплинуть на діяльність підприємства, використовуються сигнали раннього попередження. Це полегшує прогноз незаконних, недозволених, неефективних процедур і запобіжних заходів до їх вжиття. Ефективність первинного нагляду позитивно вплине на результати господарської діяльності підприємств.

Як правило, суб'єктам внутрішньогосподарського контролю делегується завдання поточного нагляду, який є оперативним і передбачає проведення

господарських операцій. Основною метою цього контролю є систематичне спостереження за виконанням планів, виявлення та запобігання майбутнім порушенням і проблемам у процесі господарської діяльності або виробництва, а також запобігання їх виникненню в майбутньому. З внутрішнім економічним контролем, який зараз діє, саме запаси зберігають вартість продукту.

Наступний вид контролю – після досягнення підприємством своїх фінансових цілей, і це найбільш масштабний вид контролю. Проводиться на основі документально підтвердженої інформації в первинних документах і фінансових звітах. Основне завдання наступного контролю – якомога швидше визначити законність і правильність господарської діяльності, виявити проблеми в роботі, негайно припинити порушення, попередити крадіжки та зловживання в майбутньому, вести систему обліку.

Облік витрат відіграє значну роль в обліково-аналітичному процесі компанії, тому що він виводиться з економічних показників виробництва. Витрати – це втрата економічних вигод внаслідок вибуття активів або збільшення боргу, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вибуття або розподілу власником) [28].

Існуючі системи бухгалтерського обліку не мають комплексного або своєчасного способу реєстрації витрат операційної діяльності, інформація в основному записується наприкінці кожного місяця та відображає попередні події. Від правильності та швидкості оформлення первинних документів, що документують понесені витрати, залежить своєчасність і достовірність фінансового результату операційної діяльності підприємства. Унікальний компонент цього процесу присвячений внутрішньому контролю, цей компонент сприятиме своєчасному та точному надходженню інформації до керівництва всіх рівнів управління, а також забезпечуватиме ефективність прийняття рішень. Схематично різні етапи контролю витрат діяльності можна зобразити так (рис. 3.1).

На першому етапі проведення внутрішнього аудиту витрат діяльності важливо визначити завдання та цілі аудиту, вибрати методи та методи

контролю, розробити програму, а також визначити осіб, які здійснюватимуть контроль, та умови його проведення.

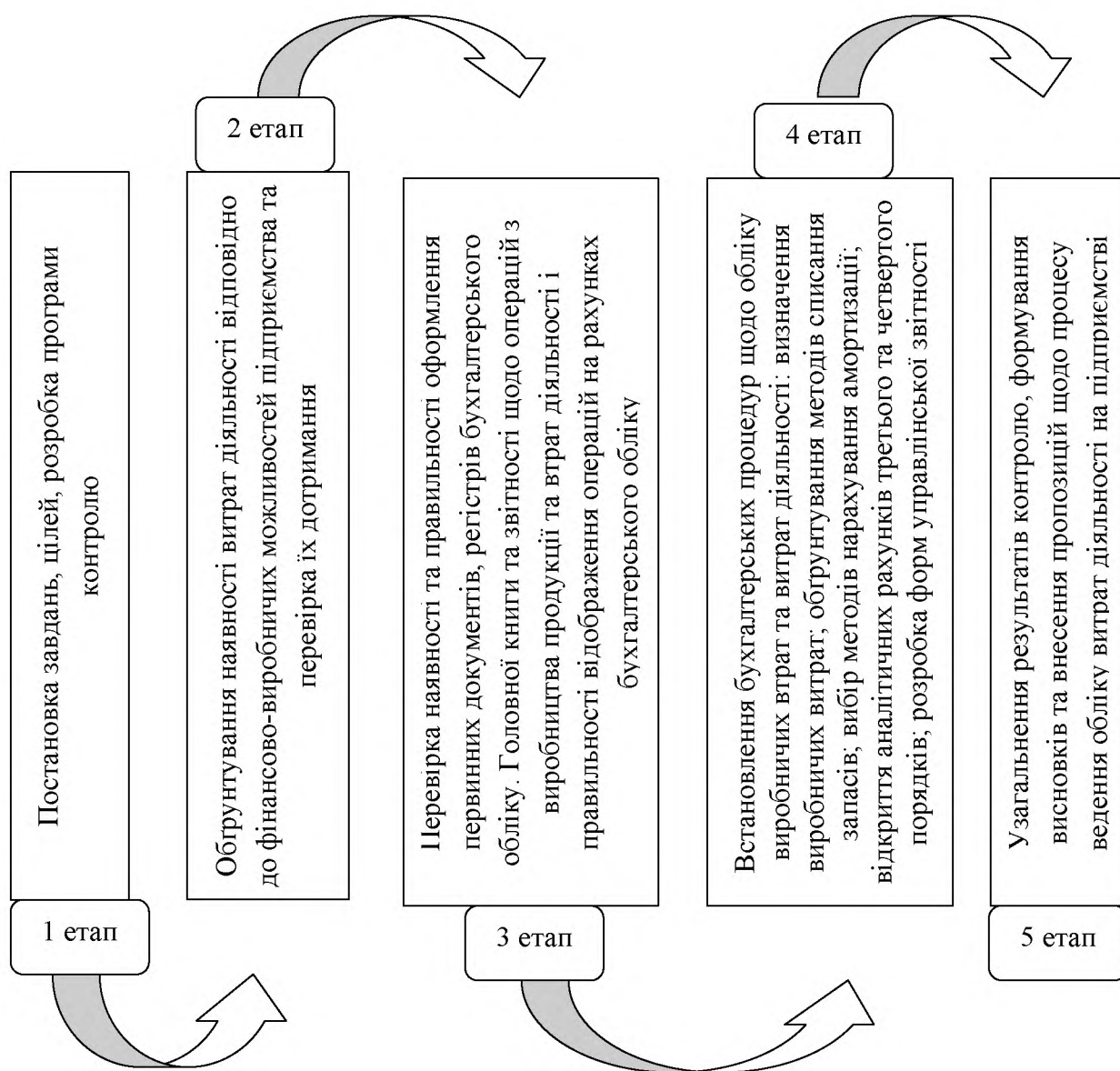

Рис. 3.1. Етапи проведення внутрішньогосподарського контролю витрат діяльності[18]

На другому етапі перевіряється правомірність витрат на діяльність відповідно до фінансових і виробничих можливостей компанії та перевірка їх відповідності чи ні.

На третьому етапі здійснюється безпосередньо процес перевірки. Практичним методом контролю за списанням витрат на виробництво за елементами та калькуляціями за документами є застосування зустрічної звірки

та порівняння цих витрат з даними первинних документів, дотримання принципів аналітичного та синтетичного обліку, а також перевірка правильності класифікації витрат за їх видами, а саме: операційна, фінансова, інвестиційна та інша діяльність.

На наступному етапі контролю витрат діяльності важливо переконатися у дотриманні норм Облікової політики, що вимагатиме: визначення бази розподілу загальновиробничих витрат, обґрунтування методів списання запасів, вибір методу нарахування амортизації та розробка системи звітності для управління.

На п'ятому етапі результати контролю документуються, а виявлені порушення оцінюються. За результатами внутрішнього аудиту витрат на діяльність робиться висновок щодо виявлених невідповідностей та встановлених порушень, вносяться пропозиції щодо зміни порядку ведення обліку цих витрат та підвищення рівня внутрішнього контролю за ними.

Як наслідок, найбільшого контролю над витратами на діяльність можна досягти, коли компанія органічна в управлінні та бухгалтерському обліку. Своєчасний контроль дозволяє розпізнати першопричини відхилень від нормативних показників, а також спрогнозувати потенційний майбутній грошовий стан бізнесу.

Якщо перевірити якість внутрішнього контролю на підприємствах України, то це не вразило. Найчастіше вчиняються такі правопорушення:

- зловживання службовим становищем;
- невиконання або неякісне виконання службових обов'язків (документи підписуються офіційно, не заглиблюючись у їх зміст, інвентаризація проводиться лише на папері, закупівлі здійснюються не в інтересах підприємства, а з метою особистої вигоди);
- неправильна оцінка вартості та здійсненності операції із закупівлі, виробництва чи продажу з точки зору економічної ефективності та здійсненності.

3.2. Шляхи оптимізації контролю витрат операційної діяльності підприємства

Сучасне середовище високої конкуренції характеризується миттєвими та частими реакціями на зміни в навколишньому середовищі, які необхідні для того, щоб зберегти вашу позицію на ринку, а не втратити її разом.

Система внутрішнього контролю або моніторингу та перевірки передбачає три сфери нагляду: фінансовий, адміністративний та бюджетний. Кожна з яких має свої пріоритети та цілі. Більш детально цілі та цілі цих напрямів розглядаються в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Цілі та задачі областей контролю на підприємстві[24]

№ п.п.	Області контролю	Ціль контролю	Задачі контролю	Спрямованість контролю
1.	Бухгалтерський контроль	Збереження цінностей і перевірку бухгалтерських документів, а саме їх достовірності	1. Виявлення помилок пов'язаних з веденням бухгалтерського обліку, в тому числі і розподілі витрат за відповідними статтями. 2. Виявлення помилок у складанні звітності підприємства та відповідність даних, даним бухгалтерського обліку. 3. Виявлення порушень чинного законодавства, в результаті яких можливе застосування санкцій і штрафів.	Ретроспективна
2.	Адміністративний контроль	Планування, управління та контроль діяльності підприємства	1. Планування в розрізі окремих складових діяльності підприємства. 2. Розробка інструкцій, процедур та положень для окремих об'єктів контролю. 3. Оцінка контролю та прийняття відповідних рішень за результатами проведених контрольних перевірок.	Перспективна Ретроспективна
3.	Кошторисний контроль	Використання кошторису для планування доходу та витрат підприємства	1. Розробка перспективного кошторису, з урахуванням потреб підприємства в цілому, та окремих його підрозділів. 2. Перевірка виконання кошторису, та відхилень. 3. Виявлення причин та факторів, які вплинули на відхилення.	Перспективний Ретроспективна

Система контролю сама по собі є єдиною аналітичною системою, що включає кілька етапів перевірки в різних сферах діяльності компанії. Усі ці

етапи перевірки охоплюють усі процеси, які відбуваються в компанії, а також саму систему управління. У міру збільшення розміру компанії всі компоненти внутрішньої аналітичної системи, які є частиною звичайної діяльності підприємства, стають частиною системи.

Щоб уникнути втрати конкурентної переваги на ринку, компанія повинна максимально мінімізувати витрати свого підприємства. Однією з найбільш важливих проблем, пов'язаних зі зниженням витрат, є питання життєздатності та необхідності операційних витрат, а найважливіше питання полягає в тому, чи є вони ефективними. Ми говоримо про витрати на збут, включаючи витрати на рекламу і транспортування товарів, це більше стосується компаній, які займаються переважно торгівлею.

При розробці та впровадженні системи внутрішнього контролю в організації важливо розуміти її намічені цілі та завдання, а також очікуваний результат, який можна застосувати до практичної діяльності.

Основні етапи системи внутрішнього аналізу та нагляду зображені на рис.3.2.

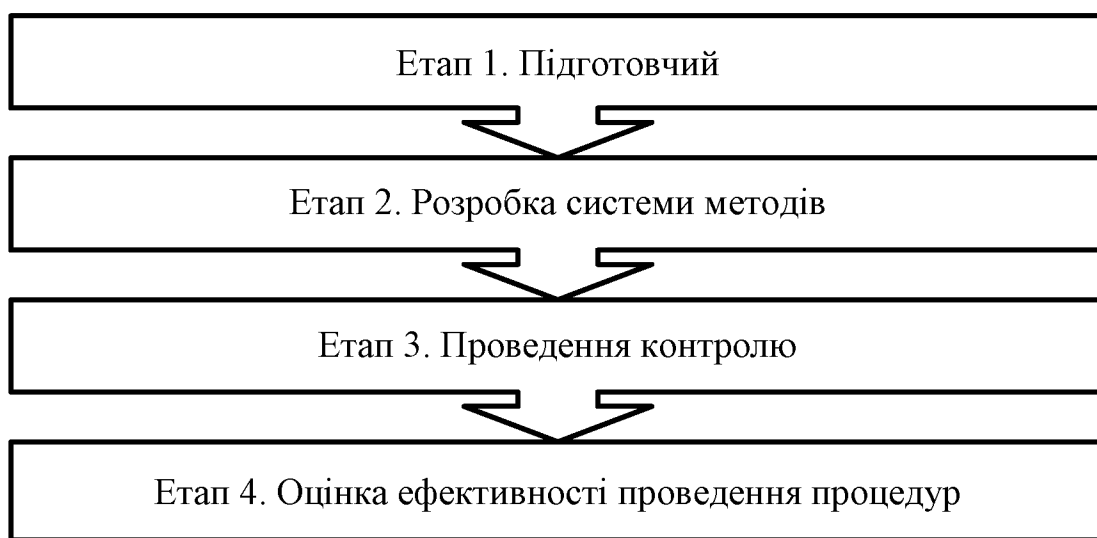

Рис. 3.2 Основні етапи системи внутрішнього аналізу і контролю на підприємстві[10]

Про кожен крок докладніше:

- підготовчий – визначаються об'єкти та обсяги проблемних ділянок на підприємстві, є необхідність провести більш детальний аналіз і розглянути

варіанти контролю;

- розробка системи процедур – розробляється система аналітичних методів для проведення аналізу та контролю поведінки з визначенням цілей і завдань, як першочергових, так і проміжних;

- проведення контролю – метою цього етапу є забезпечення належного проведення контрольно-перевірочного аналізу за участю уповноваженого працівника або із залученням сторонніх організацій, остання з яких надає послуги у разі проведення таких заходів;

- огляд ефективності застосованих процедур – мета етапу: оцінити ефективність проведених процесів контролю та перевірки, а також потенційне застосування цих результатів до більшої діяльності компанії.

Ця послідовність кроків також може бути використана для створення та впровадження системи внутрішнього контролю та аналізу операційних витрат компанії.

Під час ведення бізнесу найважливішими компонентами, які потребують ретельного аналізу та контролю, є:

- товарний ринок та інші пов'язані з ним теми;
- обсяг запасів на зберіганні та ліквідність товару;
- покупці та історія їх платежів;
- провайдери та їх цінова стратегія;
- доходи та операційні витрати підприємства.

На першому етапі розробки та впровадження системи внутрішнього контролю важливо визначити предмет аналізу, а саме сфери контролю, які відсутні або є неефективними. Для цього важливо аналізувати операційні витрати, стежити за змінами в динаміці та визначати фактори, які на них впливають.

Важливою складовою оцінки системи внутрішнього контролю на підприємстві є використання бальної методики, що дозволяє розробити анкету із запитаннями. Опитування сприятиме виявленню сфер з проблемами контролю.

Наступним кроком є детальний аналіз відповідей на анкету та визначення проблемних питань щодо впровадження та розвитку системи внутрішнього контролю. При вивченні анкети розпізнаються небезпеки та вносяться пропозиції щодо їх усунення.

Серед основних сфер занепокоєння підприємства можна виділити три: недостатній контроль за професією бухгалтера; недостатній контроль за розподілом обов'язків; недостатній контроль за адміністративно-управлінською професією.

Найбільші проблеми, небезпеки та запропоновані рішення наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Основні проблемні зони та пропозиції щодо їх вирішення для підприємства

Проблемні зони	Ризик	Пропозиції щодо її вирішення
1. Недостатній контроль у бухгалтерській сфері	Недостатній контроль з боку посадових осіб	– обов'язкова наявність всіх необхідних первинних документів, з відповідним їх оформлення (наявність підписів, печаток і т.д.), які підтверджують здійснення операції; – відображення та перенесення повної і достовірної інформації із первинних документів до облікової програми. – обов'язкова перевірка рознесених бухгалтерських рахунків за проведеними в обліковій програмі операціях та відповідність статей витрат; – встановлення термінів для відповідного оформлення документації, а саме підписання їх керівником підприємства; – ведення обліку отриманих документів, для неможливості їх втрати; – збільшення контролю посадових осіб.
2. Недостатній контроль в області розподілу обов'язків	Недолік кадрового складу є ризик шахрайства	– збільшити контроль з боку посадових осіб; – в залежності від об'єкту ввести додаткові управлінські звіти з чітко зазначеними термінами надання результатів внутрішнього аналізу, показники яких в свою чергу будуть порівнюватися з показниками результатів аналізу інших підрозділів або служб підприємства.
3. Недостатній контроль в адміністративно-управлінській сфері	Недостатній контроль, при розробці та впровадженні системи внутрішнього контролю	– розробити чітку структуру менеджерського складу; – чітко сформулювати та документально оформити зони відповідальності кадрового складу; – за можливості підприємства створи планово – економічний відділ, до функцій якого входитиме планування та контроль, у тому числі і за витратами підприємства; – розглянути можливість залучення консалтингових та аудиторських фірм, а також фірм з питань дослідження ринків.

Ми можемо обговорити кожну з проблемних сфер щодо розробки та впровадження системи внутрішнього контролю більш детально, але для цього необхідно провести контрольно-перевірочне дослідження, а потім розглянути наявні варіанти.

1. Безконтрольність, яку ми виявили в бухгалтерії, може свідчити про відсутність контролю з боку чиновників. Тому при розробці системи бухгалтерського обліку важливо враховувати наступні рекомендації:

- обов'язкова наявність усіх відповідних первинних документів з відповідним їх оформленням (наявність підписів, печаток тощо), що підтверджують сплату;
- відображення та передача достовірної та повної інформації з первинних документів до системи бухгалтерського обліку;
- перевірка розподілених рахунків за операціями в бухгалтерській програмі та відповідність витрат;
- вимога своєчасної реєстрації документації, включно з підписом генерального директора;
- ведення обліку документів, запобігання їх втраті;
- посилення контролю чиновників.

2. Невідповідний розподіл обов'язків може свідчити про брак персоналу, що призведе до ризику шахрайства в компанії. Щоб обійти це, чиновники також повинні посилити контроль над об'єктом і, залежно від характеру об'єкта, вони повинні запровадити додаткові звіти з конкретними термінами для результатів внутрішнього аналізу, ці результати будуть порівнюватися з іншими внутрішніми аналізами або послугами компанії.

3. Щодо адміністративно-управлінської сфери, то тут також визнається відсутність контролю, при впровадженні та розвитку системи внутрішнього контролю можна внести такі пропозиції:

- розробити комплексну організацію управлінської команди;
- чітко визначити та задокументувати сфери відповідальності працівників;

- якщо у корпорації є ресурси, створіть відділ, присвячений плануванню та економічному управлінню, цей відділ матиме функцію планування та нагляду, в тому числі за коштами корпорації;

- розглянути потенційне залучення аудиторських і консалтингових компаній, а також організацій, що досліджують ринок.

Усі наведені вище пропозиції щодо кожного напрямку контролю можна закріпити в загальних внутрішніх правилах компанії, де буде визначено відповідальність за їх невиконання як різновид методів демотивації. Це твердження необхідно пояснити всьому колективу підприємства.

На другому етапі розробки системи внутрішнього контролю важливо створити методику проведення аналітичних досліджень і процедуру контролю процесу. Для успішного функціонування бізнесу важлива, наприклад, організація аналітичного процесу. Важливу роль відіграє аналіз, який є невід'ємною частиною контролю.

Аналітичний процес є складною системою, яка спирається на багаторесурсне забезпечення, в тому числі інформаційне, матеріально-технічне, нормативне, кадрове та має власну технологію.

Будь-яка процедура, в тому числі аналітична, повинна бути запланована і спланована навколо об'єкта аналізу, його складових частин, часу аналізу, а також аналітика і одержувачів результатів. Постановка мети та проведення аналітичних оцінок є особливо важливими. Залежно від тривалості аналізу результати аналізу можуть вважатися проміжними або остаточними, цю інформацію також необхідно враховувати для подальшого використання результатів аналізу.

Продумані та різноманітні методи контрольно-перевірочного аналізу всередині підприємства дозволяють якісно та кількісно оцінити прийняті рішення. На нашу думку, цими інструментами аналізу повинні бути:

- аналіз витрат підприємства в цілому за окремий період (наприклад, рік) дозволить виявити загальний характер і результати діяльності підприємства в цілому;

- аналіз витрат за категоріями допоможе вам зрозуміти витрати кожної категорії витрат;
- горизонтальний аналіз дозволяє порівняти вартісні показники окремої статті звітного періоду з аналогічними показниками іншого періоду;
- аналіз витрат проводиться двома способами: перший полягає у визначенні компонента витрат, який змінився, після чого відбувається порівняння змін із попереднім періодом;
- порівняльний аналіз дозволяє оцінити внутрішнє економічне становище вашої організації чи компанії з конкурентом у тій же галузі. Порівняння ведеться за середньою загальноекономічною інформацією.

Крім того, основним і найважливішим аспектом є створення табличних форм для перевірки інформації, а також різноманітних графіків і результатів аналізу. Необхідно враховувати різні аспекти, включаючи періодичність, структуру даних і мету аналізу.

У зв'язку з цим ми вважаємо, що для проведення аналізу будь-якого об'єкта необхідно розробити внутрішній документ, який регламентує розвиток підприємства, який має бути затверджений керівником підприємства, і в ньому повинні бути описані всі особливості проведення наглядно-перевірочного аналізу.

Враховуючи вищевикладене, щодо системи управління підприємством можна зробити такі висновки та прогнози. Проведені дослідження дозволили визначити, що система контролю є єдиною аналітичною системою, яка включає різні етапи перевірки за різними напрямками та рівнями відповідальності в межах сфери діяльності підприємства. Усі ці етапи перевірки охоплюють усі процеси, які відбуваються в компанії, а також саму систему управління. У міру зростання компанії вдосконалюються всі складові внутрішньої аналітичної системи контролю.

Серед основних проблемних сфер, які можуть виникнути в організації, три є особливо проблемними: недостатній контроль за бухгалтерською професією; недостатній контроль за розподілом обов'язків; недостатній

контроль за адміністративно-управлінською сферою. Всі ідеї щодо кожної сфери контролю можна задокументувати в загальних внутрішніх положеннях компанії, ці положення визначають відповідальність за невиконання очікувань у вигляді різних підходів до мотивації. Усі в компанії мають знати про цей документ.

Основним і найважливішим аспектом контролю операційних витрат є розробка форм таблиць, що перевіряють інформацію, а також різноманітних графіків і висновків аналізу. Необхідно враховувати різні аспекти, включаючи періодичність, структуру даних і мету аналізу.

Проаналізувавши діяльність компанії, яка відповіла на питання анкети, ми помітили, що діяльність компанії має численні проблеми та труднощі, пов'язані з гострою конкуренцією в сегменті ринку, а також нестабільним станом сучасної економіки. Як результат, удосконалення аналізу операційних витрат і систем контролю має велике значення та вирішальне значення. Розробляючи методи вдосконалення та оптимізації аналізу та контролю витрат, підприємство може знизити витрати на аналіз та контроль, що в свою чергу призводить до збільшення прибутковості компанії.

Визначено конкретні проблеми, які були виявлені під час дослідження систем, що використовуються для аналізу та регулювання операційних витрат досліджуваної компанії:

1. Оскільки підприємство тривалий час не переглядало політику бухгалтерського обліку, це призвело до збільшення кількості даних, які вже не є актуальними або втратили свою актуальність, дані компанії зараз починають це показувати. Наприклад, щодо оцінки вартості непостійних активів малої вартості, які не вважаються активами. У зв'язку з цим, підприємству рекомендовано переглянути та оновити наказ щодо облікової політики підприємства, виходячи з чинних правил регулювання та чинного законодавства.

2. Вивчивши операційні витрати підприємства за компонентами, можна зробити висновок, що операційні витрати мають значний вплив на доходи

компанії. З огляду на це ми вважаємо, що відсутність конкретного, порівняльного, горизонтального та вертикального аналізу витрат є суттєвим недоліком і пропонуємо керівництву досліджуваної компанії включити такий аналіз.

3. Також маємо намір провести дослідження статей витрат з метою визначення причин їх зміни. Саме результати цього аналізу дозволять керівнику приймати вигідні рішення щодо зниження собівартості діяльності бізнесу.

Загальні результати дослідження витрат на функціонування та вдосконалення управління витратами в аналізованій компанії призвели до пропозиції системи аналізу та контролю витрат:

- переглянути та оновити протокол щодо методу бухгалтерського обліку корпорації;
- зменшити розмір індивідуалізованих витрат, визначити перелік відповідальних осіб;
- забезпечити повний контроль за елементами операційних витрат;
- розрахувати собівартість кожної статті операційних витрат;
- розрахувати відхилення між плановими та фактичними витратами діяльності звітного періоду;
- запровадити порівняння операційних витрат за звітний період із аналогічними попередніми періодами витрат; це дозволить визначити фактори, які впливають на зміни у видатках;
- проведення регулярних інвентаризацій частіше одного разу на рік, зіставлення даних інвентаризації з даними бухгалтерського обліку та відображення результатів інвентаризації в бухгалтерському обліку;
- розглянути потенційні переваги найму аудиторів.

4. Крім того, під час дослідження діяльності компанії було помічено, що значна частина операційних витрат компанії присвячена рекламі в Інтернеті. Тому для поліпшення ситуації на підприємстві необхідно дотримуватися визначених процедур і постійно стежити за змінами в діяльності.

ВИСНОВОК

Під час господарської діяльності кожна компанія використовує наявні ресурси, які потім перетворюються на споживані товари та послуги для споживача. Це призводить до того, що підприємство несе необхідні витрати, важливі для ефективності підприємства.

Вважається, що витрати є економічним показником роботи підприємства, який описує загальну вартість процесу. Витрати – це витрати ресурсів, які будуть використані в майбутньому для отримання прибутку або досягнення інших цілей організації. Витрати, пов'язані з цим процесом, – це витрати матеріалів і праці, необхідні для виробництва конкретного продукту чи послуги. Економія коштів є одним із найважливіших чинників підвищення ефективності діяльності компанії.

Отже, витрати – це всі ресурси та виробничі фактори, які потребують обліку, вони виражаються в грошовій оцінці, а також вони використовуються в процесі господарської діяльності з метою отримання фінансового результату та прийняття бізнес-рішень, усе це є внутрішнім для компанії.

Виражені у вигляді грошових витрат витрати на виробництво і виручка від продукції вважаються її собівартістю. У випадках, коли існують різні типи економічного розвитку, собівартість продукції є найбільш значущою виробничо-господарською діяльністю корпорацій. Витрати підприємства – це витрати, необхідні для забезпечення функціонування та зростання підприємства. Ці витрати можуть включати виплату заробітної плати працівникам, закупівлю сировини, оренду приміщення, витрати на виробництво та технічне обслуговування та інші пов'язані з цим витрати.

Основна мета будь-якої компанії – отримання прибутку. Обсяг прибутку визначається витратами виробництва і попитом на вироблену продукцію. Як наслідок, рівень виробничих витрат має вирішальне значення для ефективного управління компанією.

Економічне значення витрат на підприємстві полягає в тому, що вони є істотними витратами для роботи та розвитку підприємства. Витрати можна

розділити на кілька компонентів, включаючи заробітну плату співробітників, придбання сировини, використану електроенергію, оренду приміщення, податки та інші витрати, пов'язані з виробництвом або обслуговуванням компанії.

Класифікація витрат є не тільки формальним методом, але й важливою для створення системи управління витратами, визначення відповідних методів формування витрат і прийняття рішень на основі витрат. Ця класифікація важлива для оцінки потенційного впливу витрат на конкретні витрати або ступеня, до якого конкретні витрати впливають на кінцевий результат компанії.

Витрати в основному походять від ресурсів, витрачених на виробництво продукції (праця, обладнання, послуги). Витрати є життєво важливою економічною складовою, яка безпосередньо пов'язана з кінцевими результатами діяльності компанії (прибутком або збитком). Вони впливають на ціну продукції, податковий борг і відрахування витрат. Крім того, важливу роль в управлінні підприємством відіграє визнана класифікація витрат, яка має вирішальне значення для розуміння компонентів задіяного механізму. Це сприяє точному визначенню собівартості продукції (товарів, проектів, послуг), а також формуванню кінцевих фінансових результатів від здійснення господарсько-фінансової діяльності в умовах ринку.

Коригування планування витрат здійснюється шляхом зміни витрат, пов'язаних з окремими компонентами статті витрат, перерозподілом витрат між різними статтями витрат або зміною загальної вартості. У цьому випадку необхідно дотримуватися принципів точності, розумності та гнучкості.

Крім того, важливо враховувати вартість планування під час прийняття стратегічних рішень щодо підприємства, таких як розширення масштабів бізнесу, придбання нового обладнання, впровадження нових технологій тощо. У цьому випадку важливо оцінити вплив нових рішень на загальну вартість проекту та внести зміни у вартість планування.

Сьогодні бюджетування може здійснюватися автоматично за допомогою різних програмних засобів, таких як системи ERP, бізнес-аналіз, машинне

навчання та штучний інтелект. Вони полегшують швидкий і точний аналіз великих наборів даних і ефективно визначення тенденцій даних. Крім того, бюджетування може використовуватися для створення довгострокових планів розвитку компанії. Наявність бюджету на кілька років наперед дозволяє компаніям планувати свої витрати та визначати ймовірні шляхи зростання.

Товариство з обмеженою відповідальністю «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» (ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД»), англійською мовою LIMITED LIABILITY COMPANY “SC-INVEST ZAHID” є юридичною особою. Статутний капітал підприємства на початок 2025 року склав 2,7 млн. грн., ЄДРПОУ підприємства 42037813.

ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» було створене ще в квітні місяці 2018 року. На ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» працює 1 працівник, який здійснює всю господарсько-економічну діяльність.

Необхідно констатувати, що ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» протягом 2022-2024 років зменшила доходи господарської діяльності на 16,8 тис. грн. і вони становили в 2024 році 368,8 тис. грн. Активи підприємства протягом даного періоду скоротилося на 602,4 тис. грн. і в 2024 році становили 3005,9 тис. грн. Прибуток ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» також зменшився і вже в 2024 році тільки 1,5 тис. грн, це пов'язано з складною економічною ситуацією в країні та здороженням ситовини. Загалом витрати ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» зменшилися на 238,1 тис. грн. 39,3%, зменшилися і чиста рентабельність витрат на 16% і валова рентабельність собівартості 15,7%. Дані показники вказують на негативні тенденції на ТОВ «СК-ІНВЕСТ ЗАХІД» і необхідність коригування його дій.

Механізм контролю базується на введенні в систему обліку нових об'єктів спостереження, вдосконаленні збору й обробки інформації, розширенні набору економічних показників, що використовуються для оцінки результатів діяльності підприємства, посиленні взаємозв'язків між різними функціями управління. Вчені виявили відповідність внутрішньогосподарського контролю первинним властивостям системи, цього зв'язку достатньо для того, щоб

вважати систему незалежною.

Щоб запобігти проблемам, які негативно вплинуть на діяльність підприємства, використовуються сигнали раннього попередження. Це полегшує прогноз незаконних, недозволених, неефективних процедур і запобіжних заходів до їх вжиття. Ефективність первинного нагляду позитивно вплине на результати господарської діяльності підприємств.

Як правило, суб'єктам внутрішньогосподарського контролю делегується завдання поточного нагляду, який є оперативним і передбачає проведення господарських операцій. Основною метою цього контролю є систематичне спостереження за виконанням планів, виявлення та запобігання майбутнім порушенням і проблемам у процесі господарської діяльності або виробництва, а також запобігання їх виникненню в майбутньому. З внутрішнім економічним контролем, який зараз діє, саме запаси зберігають вартість продукту.

Проведені дослідження дозволили визначити, що система контролю є єдиною аналітичною системою, яка включає різні етапи перевірки за різними напрямками та рівнями відповідальності в межах сфери діяльності підприємства. Усі ці етапи перевірки охоплюють усі процеси, які відбуваються в компанії, а також саму систему управління. У міру зростання компанії вдосконалюються всі складові внутрішньої аналітичної системи контролю.

Важливим компонентом оцінки системи внутрішнього контролю в організації є використання бального методу оцінювання, цей метод дозволяє розробити анкету із запитаннями. Опитування сприятиме виявленню сфер з проблемами контролю. Виходячи з результатів опитування, а також враховуючи специфіку діяльності компанії, ми створимо систему аналізу та нагляду за операційними витратами. Анкета містить 20 запитань, на які можна відповісти так або ні. Кожному питанню приписується відповідна кількість балів, а потім результати додаються до остаточної оцінки, що дозволяє оцінити ефективність засобів контролю в компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієв, С. С. (2022). Цифрова трансформація систем планування та контролю витрат на підприємствах. *Економіка та суспільство*, (43).
2. Барановська, О. В. (2021). Особливості формування системи контролінгу витрат у сучасних умовах господарювання. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, (5).
3. Бондар, О. О. (2023). Бюджетування як інструмент планування та контролю витрат на підприємстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Економіка*, (1).
4. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 1(22). С. 11-18.
5. Власюк, Т. М. (2022). Інноваційні підходи до управління витратами в умовах цифровізації економіки. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки*, (3).
6. Гаврилюк, І. В. (2020). Оптимізація системи планування та контролю виробничих витрат. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, (4).
7. Гуріна Н. В. Класифікація витрат підприємства для потреб управління. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 10. С. 268-271.
8. Данильченко, Л. В. (2021). Роль інформаційних технологій у підвищенні ефективності систем контролю витрат. *Причорноморські економічні студії*, (60).
9. Демченко, І. І. (2023). Стратегічне планування витрат на підприємствах агропромислового комплексу. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка та менеджмент*, (2).
10. Єременко, Г. В. (2022). Система управління витратами на підприємствах сфери послуг: сучасний стан та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми економіки*, (12).

11. Заболотний, В. О. (2021). Впровадження ERP-систем для ефективного планування та контролю витрат. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*, (6).
12. Іванова, Н. О. (2023). Контролінг витрат як ключовий елемент системи управління підприємством. *Інвестиції: практика та досвід*, (7).
13. Калашнікова, Л. В. (2022). Аналіз та оцінка ефективності системи планування та контролю витрат у машинобудуванні. *Економічний простір*, (177).
14. Коба О. В., Миронова Ю. Ю. Витрати підприємства та їх класифікація для потреб управління й економічного аналізу. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 4. С. 99-103.
15. Ковальчук, С. П. (2020). Бюджетування та контроль витрат в умовах нестабільного економічного середовища. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*, (1).
16. Колесник, О. В. (2021). Управління витратами на логістичні операції. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, (3).
17. Костецька Н. І. Класифікація витрат як основа формування стратегії зниження витрат підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 6, Т.1. С. 71-75.
18. Кравченко, А. В. (2023). Особливості формування системи обліку та контролю витрат на підприємствах малого та середнього бізнесу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Економічна*, (106).
19. Крушельницька О. В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2010. № 1(51). С. 178-182.
20. Кузнецов, С. В. (2022). Контролінг як інструмент підвищення ефективності управління витратами на підприємстві. *Формування ринкових відносин в Україні*, (5).

21. Латишева О.В. Витрати підприємств: суть, сучасні підходи до їх оцінки та управління. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 2 (35). С. 113-120.
22. Литовченко, Л. М. (2021). Планування та контроль витрат на інноваційну діяльність. *Бізнес Інформ*, (9).
23. Макаренко, Н. О. (2023). Впровадження концепції «ощадливого виробництва» для оптимізації витрат. *Економіка та держава*, (4).
24. Максимова В.Ф. Контроль в управлінні економічними процесами на підприємстві: [навч. посіб.] Суми: ВТД «Університетська освіта», 2011. 190 с.
25. Малащенко В. Роль фінансового контролінгу в запобіганні фінансовому «ліквінгу». *Вісник Національної академії державного управління*. 2018. № 2. С. 139-147.
26. Маркіна І.А. Контролінг для менеджерів: / І.А. Маркіна. Навч. посіб: К.: «ЦУЛ», 2013. 304 с.
27. Матюха М.М. Роль контролінгу в процесі оперативного прийняття управлінських рішень. *Економічні студії*. 2019. Вип. 2 (24). С. 130-134.
28. Матюшина Ю. І. Класифікація витрат як передумова організації управління підприємством. *Економіка і регіон*. 2013. № 2. С. 98-103. *International Scientific Journal «Internauka». Series: “Economic Sciences”* <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2>
29. Мелих О.В. Роль сучасних автоматизованих методів фінансового контролінгу у підвищенні конкурентоспроможності підприємств. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menegment/2009_657/42.pdf
30. Мельник, О. М. (2022). Системи управління витратами у будівництві: сучасні виклики та рішення. *Міжнародний науковий журнал «Економічний розвиток і управління»*, (3).
31. Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards) URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=240945

32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73, зі змінами та доповненнями URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0336-13>.

33. Ніколаєнко, В. В. (2020). Оперативний контроль витрат на підприємствах промисловості. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Економічні науки*, (3).

34. Осадчий, О. І. (2021). Роль бенчмаркінгу у вдосконаленні системи планування та контролю витрат. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, (62).

35. Остапенко Т. Класифікація витрат підприємства. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2013. Вип. 1(8). С. 238-246.

36. Павленко, Т. Г. (2023). Система контролінгу витрат на підприємствах торгівлі. *Торгівля і ринок України*, (1).

37. Пархоменко Л. А. Поняття, класифікація та функції витрат // The modern trends in the development of business social responsibility: V International scientific conference (June 25–26, 2021. Lisbon, Portugal). Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. С. 49–53. doi: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-107-7-11>.

38. Петренко, Д. С. (2022). Аналіз та моделювання витрат у системі управління якістю. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія: Економіка*, (1).

39. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318, зі змінами та доповненнями URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

40. Радіонова Н. Й. Класифікація витрат підприємства як інструмент управління. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 64. С. 74-80.

41. Фостолович В. А., Сімаков О. О. Місце управління витратами в сучасній системі управління підприємством. *Економіка та держава*. 2019. № 10. С. 36-45.
42. Руденко, М. А. (2021). Застосування методів управлінського обліку для ефективного контролю витрат. *Вісник Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця*, (5).
43. Савченко, А. І. (2023). Вплив цифрових технологій на трансформацію систем планування та контролю витрат. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, (3).
44. Сакун, А., Пристемський, О. (2023). Аргументування ролі облікової політики як системоутворюючого інструменту в бухгалтерському просторі підприємництва. *Scientific Collection «InterConf+»*, (30(143), 80-90.
45. Семенова, І. В. (2020). Бюджетування та контроль витрат у сфері охорони здоров'я. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, (43).
46. Скрипник С. В. Облік витрат за центрами відповідальності як засіб посилення управлінської орієнтації обліку. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Випуск 2(13). С. 369-375.
47. Сорокін, В. Г. (2022). Оцінка ефективності системи управління витратами на підприємстві. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, (2).
48. Ткаченко, Л. В. (2021). Концептуальні засади формування системи контролінгу витрат на підприємстві. *Економіка: реалії часу*, (5).
49. Чернишова Л.І. Особливості формування системи управління витратами вітчизняних підприємств / Л.І.Чернишова, А.С. Дженкова // Інноваційна економіка. 2014. № 3 (52). С. 61-68.
50. Шевченко, К. В. (2023). Удосконалення системи планування та контролю витрат на підприємствах ІТ-сфери. *Науковий вісник Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Серія: Економічні науки*, (1).

51. Щербакова, О. С. (2022). Формування ефективної системи управління витратами на промислових підприємствах. *Проблеми економіки*, (1).

52. Ющак Ж. М. Класифікація витрат, орієнтована на ефективне управління підприємством. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2012. № 3(61). С. 203-208.

53. Яковенко, Г. О. (2021). Стратегічний контролінг витрат як інструмент забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, (2).

54. Ясінська А. І. Сутність управління витратами на вітчизняних підприємствах. *Вісник Національного університету Львівська політехніка*. 2007. № 14(594). С. 357-360.